

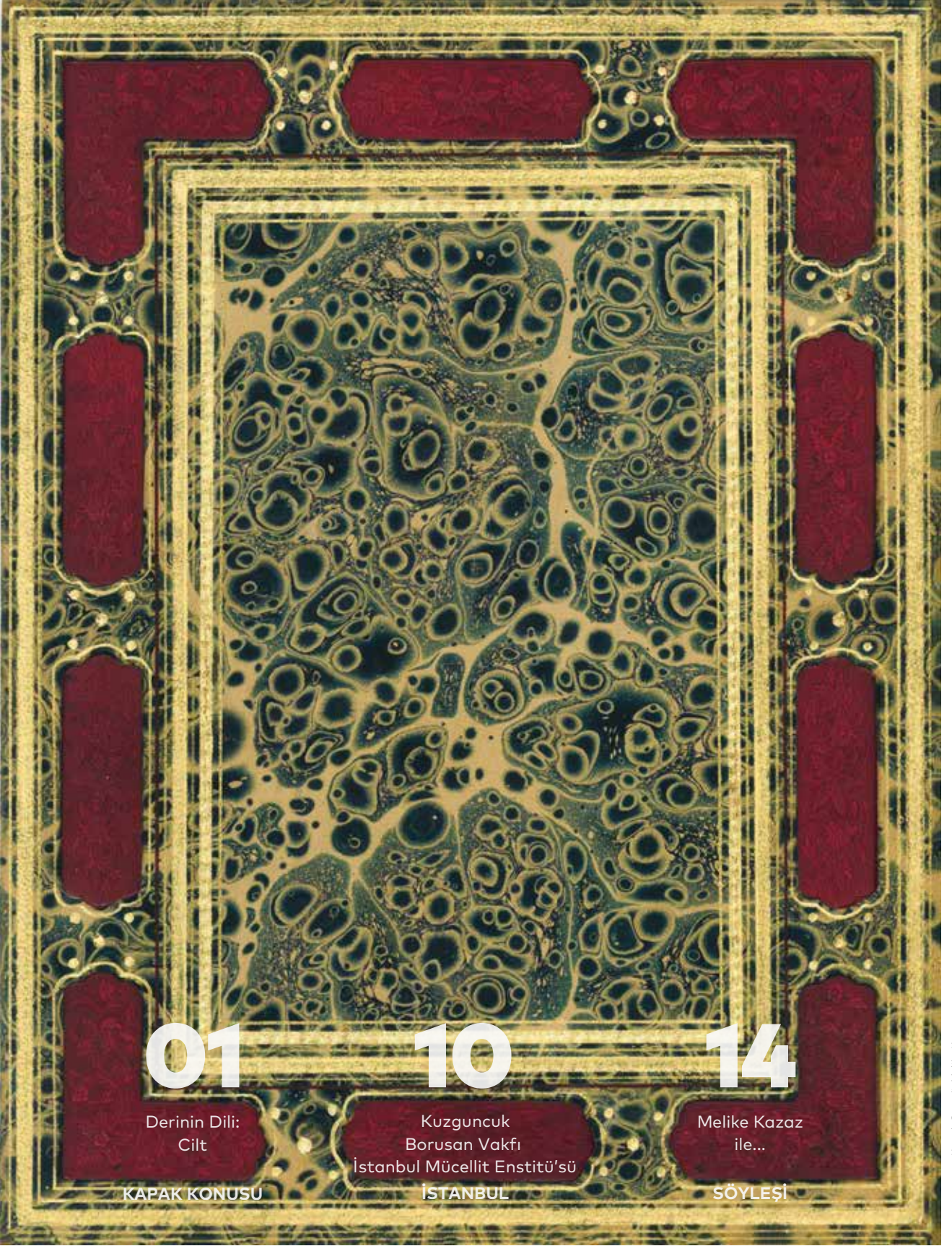

FATİH
SULTAN
MEHMET
VAKIF ÜNİVERSİTESİ

KÜTÜPHANE ve DOKÜMANTASYON
DİREKTÖRLÜĞÜ

KÜTÜPHANE bülteni

EKİM-KASIM-ARALIK'25 | SAYI:12

Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Kütüphanesi Bültenidir.

01

Derinin Dili:
Cilt

KAPAK KONUSU

10

Kuzguncuk
Borusan Vakfı
İstanbul Mücellit Enstitü'sü

İSTANBUL

14

Melike Kazaz
ile...

SÖYLEŞİ

Kapak Görseli: Melike Kazaz

KÜTÜPHANE

Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Direktörlüğü olarak Ekim 2023 tarihi itibarıyla "Kütüphane Bülteni" mizi yayımlamaya başlamış bulunmaktayız. Elektronik olarak web sayfamızda yayımlanan bültenimiz toplam 9 başlıktan oluşmaktadır. "Kapak Konusu", "İstanbul", "Söyleşi", "Kitap Tahlili", "Yazar Köşesi", "Kültür ve Sanat", "Bilim ve Teknoloji", "Kütüphane Tanıtımı" ve "Biliyor Musunuz?" başlıkları altında her sayıda farklı içerikler ile sizlerle buluşmanın heyecanı ve mutluluğu içerisindeyiz.

12. sayımızda, derinin dili olarak nitelendirdiğimiz cilt sanatına yer vermek istedik. Yazılı eserlerin korunması ve nesilden nesile aktarılmasında hayati bir role sahip olan cilt sanatı Türklerin Orta Asya'dan getirdikleri köklü gelenekleri, İslam medeniyetinin estetik değerleriyle harmanlayarak zirveye taşıdıkları bir zanaat-sanattır. Sadece kitabı koruyan bir zanaat değil, aynı zamanda dönemin sosyo-kültürel seviyesini, estetik zevkini ve ekonomik gücünü yansıtan bir belge niteliğindedir.

Bu sayımızda emeği geçen herkese teşekkür eder, iyi okumalar dileriz.

Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi
Kütüphane ve Dokümantasyon Direktörlüğü

KÜTÜPHANE bülteni

EKİM-KASIM-ARALIK'25 | SAYI: 12

Editör

Tahsin Yıldırım

Metin Yazarları

Bahar Avcı
Beyza Nur Ataer
Fatma Sümeyra Koray
Hacer Güleç

Kübra Ay
Tahsin Yıldırım
Tuğba Sevil

Redaksiyon

Asude Tavus
Emrah Karabulut
Özge Ülkü Fakioğlu
Şeyma Güzeldal

Tasarım

Nektel Demir

KÜTÜPHANE ve
DOKÜMANTASYON
DİREKTÖRLÜĞÜ

kutuphane.fsm.edu.tr
library@fsm.edu.tr

fsmvu_kutuphane

Fsmvulibrary

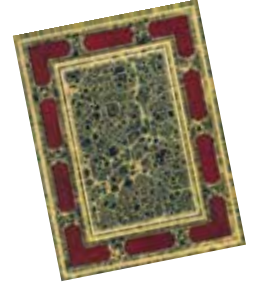

fsmvukutuphane

KAPAK KONUSU

01

DERİNİN DİLİ
CİLT

İSTANBUL

KUZGUNCUK

10

14

SÖYLEŞİ

Melike Kazaz ile
Hoş Sohbetin İzinde...

YAZAR KÖŞESİ

Metin Tevfik
And

30

32

KİTAP TAHLİLİ
Oktay Aslanapa

Türk Sanatı

KÜTÜPHANE TANITIMI

İSAM
KÜTÜPHANESİ

34

36

CAM SANATININ
İZİNDE: BEYKOZ CAM
VE BİLLUR MÜZESİ

BİLİM ve
TEKNOLOJİ

DÜNYADAN
BÜLTENİMİZE
YANSIYANLAR

38

39

BİLİYOR
MUSUNUZ?

Lexiqamus
Nedir?

DERİNİN DİLİ CİLT

Tahsin Yıldırım

KÜTÜPHANE bülteni

Yazılı eserlerin korunması ve nesilden nesile aktarılmasında hayati bir role sahip olan cilt; yazma veya matbu eserleri oluşturan sayfaların sıraları bozulmadan, bir bütün halinde muhafaza edilmesini sağlayan koruyucu dış kapak olarak tanımlanmaktadır.

Etimolojik açıdan incelendiğinde, Arapça kökenli *cilt* kelimesi sözlükte 'deri' anlamına gelmektedir. Bu terminolojik isimlendirmenin temelinde, tarihsel süreç içerisinde kitap sanatlarında esneklik, mukavemet ve estetik özellikleri bakımından en elverişli kaplama materyalinin deri olması yatmaktadır. Klasik literatürde ciltleme faaliyeti "teclid"; bu sanatı icra eden, kitabı estetik ve teknik kurallara göre bir araya getiren zanaatkârlar ise "mücellid" olarak adlandırılmaktadır.

Cilt sanatının teknik temelleri, kâğıdın icadından ve yaygınlaşmasından önceki dönemlere uzanmaktadır. Kitap formunun öncesinde, bilginin kaydı için kullanılan balmumu levhalar ve papirüsler, dış etkenlere karşı koruma ihtiyacını doğur-

muştur. Erken dönem uygulamalarında, bu hassas materyalleri muhafaza etmek amacıyla iplerle birbirine tutturulmuş ahşap/tahta kapaklar kullanılmıştır. Zamanla kâğıdın kullanımının artması ve kitap sanatının gelişmesiyle birlikte, ahşap malzemenin yerini daha işlevsel ve estetik olan deri, mukavva ve kumaş gibi materyaller almıştır.

Bir cildin anatomisi incelendiğinde, eseri koruma ve kullanım kolaylığı sağlama işlevlerine göre özelleşmiş şu temel bileşenler ortaya çıkmaktadır.

Ön ve Arka Kapak: Kitabın ön (sağ) ve arka (sol) yüzeylerini örterek eseri fiziksel darbelerden, nemden ve ışıktan koruyan ana levhalardır.

Sırt (Dip): Kitap formalarının dikildiği ve birleştiği alanı örten kısımdır. Cildin esnekliğini sağlayan bu bölüm, sayfaların dağılmadan bir arada durmasını sağlayan taşıyıcı kolondur.

Miklep: Klasik Türk-İslam cilt sanatının en karakteristik unsurlarından biridir. Kitabın arka kapağına (sol kapak) bağlı olan ve kitabın ağız kısmını (yaprakların açıldığı tarafı) örten bu parça, genellikle üçgen bir forma sahiptir. Kapatıldığında ön kapağın altına giren miklep, hem kitabın ağız kısmını korur hem de okuma esnasında kitap ayracı işlevi görür.

Sertab: Miklebi arka kapağa bağlayan ara parçadır. Bir tür "mafsal" görevi gören sertab, miklebin kolaylıkla hareket etmesini ve kitabın içine doğru rahatça kıvrılmasını sağlar.

Türk cilt sanatının kökleri, Orta Asya kültür havzasında, bilhassa Doğu Türkistan bölgesinde yerleşik hayata geçerek Mani dinini benimseyen Uygur Türklerine dayanmaktadır. Bu erken dönemde, kültürel etkileşimler ve inanç sisteminin gereklilikleri doğrultusunda şekillenen üç temel cilt/kitap formu tespit edilmiştir:

Melike Kazaz

Tomar (Tezginç): Doğu Asya ve Çin etkisini yansıtan, rulo halinde saklanan kitap formudur.

Ahşap Kapaklı Ciltler: Sayfaların üstten alta geçirilen bir sicim vasıtasıyla, alt ve üstte bulunan tahta plakalara düğümlemesiyle oluşturulan ilkel ciltlerdir.

Deri Ciltler: Formalarının dikiş tekniğiyle bir araya getirildiği ve deri ile kaplandığı için günümüz kitap formuna en yakın örneklerdir. Tahta malzemenin yerini derinin almasıyla birlikte, süsleme sanatında da büyük bir çeşitlilik ve zenginleşme bu dönemle birlikte başlamıştır.

Bilinen en eski örnek, Mani dinine mensup Türklerin teknik gelişim sürecinde farklı medeniyetlerden etkilenmeleriyle ortaya çıkmıştır. Hindistan kökenli, palmiye yapraklarından oluşan "**Pothi**" tarzı kitap şeklinin yanı sıra; İran ve Süryani kültür havzalarından alınan, formaların sırttan dikilip kapak takıldığı kitap türünü de benimsemişlerdir. Nitekim İslam dünyasında yüzyıllardır bilinen ve günümüzde evrensel standart haline gelen kitap ve cilt formu da budur.

Cilt sanatında eserler, kullanılan ana malzemenin niteliğine ve uygulanan süsleme tekniklerine göre sistematik bir ayrıma tabi tutulmaktadır.

Kullanılan malzemeye göre cildin dış yüzeyini oluşturan materyal, eserin mukavemetini ve statüsünü belirleyen ana unsurdur.

Türk cilt sanatının bilhassa klasik dönemde zirveye ulaşan üretim çeşitliliğini; kullanılan ana malzeme ve uygulanan süsleme teknikleri olmak üzere iki temel kategoride incelemek mümkündür.

Ciltçilik tarihinde mukavemeti ve işlenebilirliği nedeniyle en çok tercih edilen ana malzeme deridir. Deri ciltler, yüzeylerine uygulanan bezeme tekniklerine göre kendi içinde alt gruplara ayrılmaktadır:

Şemseli Ciltler: Adını, kapağın merkezine yerleştirilen ve güneşi simgeleyen "şemse" motifinden alan bu grup, motifin işleniş ve bezeniş tarzına göre tasnif edilir.

XVI. yüzyıla ait 'murassa' bir cilt (TSMK, Envanter nr. 2/2107)

Alttan Ayırma Şemseli: Deri yüzeyindeki motiflerin kabartma halinde ve kendi renginde bırakıldığı, zeminin ise altınlandığı tekniktir.

Üstten Ayırma Şemseli: Alttan ayırmanın tersi olarak; zeminin deri renginde bırakıldığı, kabartma motiflerin ise altınlandığı usuldür.

Mülemma Şemseli: Hem motiflerin hem de zeminin altınlandığı, parlak görünümlü ciltlerdir. Genellikle zemin ve motiflerde farklı tonlarda altın (sarı ve yeşil altın gibi) kullanılarak kontrast sağlanır.

Mülevven Şemseli: Şemse ve köşebent gibi bezeme alanlarının, kapakta kullanılan esas deriden farklı renkte bir deri ile kaplanması suretiyle elde edilir. Alttan ve üstten ayırma teknikleriyle uygulanabilir.

Soğuk Şemseli (Soğuk Baskı): Motiflerin cilde altın kullanılmadan, sadece kalıp basılarak işlendiği, dolayısıyla desenin deriyle aynı renkte kaldığı sade türdür.

Müşebbek (Katı) Şemseli: Daha çok cildin iç kapaklarında (zahriye) görülen

bu teknikte; deri, bir dantel zarafetinde oyulduktan sonra, cildin iç yüzeyine, zıt renkte bir deri veya kumaş zemin üzerine yapıştırılır.

Zilbahar Cilt: Halk arasında "kafes şemse" olarak da bilinen bu üslup, 18. yüzyılın sonu ve özellikle 19. yüzyılda yaygınlaşmıştır. Ezilmiş varak altın kullanılarak kapak üzerine dört dilimli yaprak motifleri ve parmaklık şeklinde çizgilerin (kafes) çekilmesiyle oluşturulur. Zamanla bu geometrik alanların (dikdörtgenlerin) içlerine küçük yıldızlar serpiştirilerek görsel zenginlik artırılmıştır.

Yekşah Cilt: "Yekşah" adı verilen ucu sivri metal bir alet kullanılarak motiflerin deri üzerine bastırılmasıyla elde edilen ciltlerdir. Bu teknik bazen zilbahar şemseli ciltlerle birlikte de uygulanmıştır.

Zerduz Cilt: Deri zemin üzerine sarı, pembe veya yeşil sırma ipliklerle, genellikle (doğal görünümlü motiflerin işlendiği, nakışlı cilt türüdür.

Çarkûşe Cilt (Köşeli Cilt): Cildin sırt kısmı ile kapak köşelerinin (köşebentlerin)

deriden yapıldığı; orta alanın ise kadife, desenli kumaş veya ebrulu kâğıt ile kaplandığı kompozit bir cilt türüdür. Adını, köşelerde üçgen form oluşturan deri parçalarından almaktadır.

Kumaş Cilt: Mukavva iskelet üzerine keten, ipekli veya kadife gibi kumaşların kaplanması suretiyle imal edilen ciltlerdir.

Ebrulu Cilt: Kökeni 15. yüzyıla kadar uzanan ebru sanatının ciltçilikteki yansımasıdır. Dayanıklılığı artırmak amacıyla genellikle "çarkûşe" tekniğinde; kenarlar deri, orta kısma ebru uygulanır. Ebru, dış kapakların yanı sıra iç kapaklarda (yan kâğıdı) ve kitap mahfazalarında da sıklıkla tercih edilmiştir.

Murassa (Mücevherli) Cilt: Kitap sanatlarından ziyade kuyumculuk sanatının teknikleriyle üretilen, maddi değeri son derece yüksek ciltlerdir. Fildişi oyma, altın kaplama, yeşim kabartma veya yakut, zümrüt, elmas ve inci gibi değerli taşlarla bezeli örnekleri mevcuttur. Bu teknik, genellikle saray için hazırlanan Kur'ân-ı Kerîm nüshalarında kullanılmıştır.

İslam Seçen Kubur

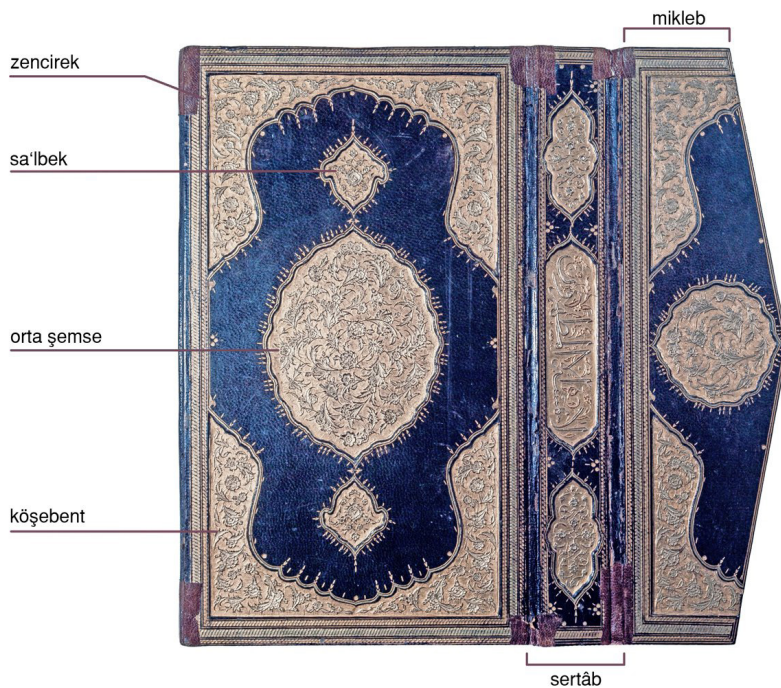
Lake (Rugani) Cilt: "Edirnekârî" olarak da bilinen bu türde; deri veya mukavva zemin pürüzsüz hale getirilerek verniklenir. Bu cilalı satıh üzerine altın ve boya ile nakışlar işlendikten sonra, yüzey cam parlaklığına ulaşana kadar tekrar vernik katmanları uygulanır. Türk sanatında ilk örnekleri 15. yüzyılda görülen bu teknik, Safevî ve Babürlü sanatında da önemli bir yer tutar.

Cilbent: Deriden mamul, iki kapaklı ve kapak içlerinde ceplerin bulunduğu bir portföy türüdür. Kâğıtların ve kıymetli evrakın yıpranmadan taşınmasını sağlayan bu araç, günümüzdeki sapsız evrak çantalarının tarihsel karşılığıdır.

Kitap Mahfazası (Kutu):

Bilhassa kıymetli yazma eserleri korumak amacıyla tasarlanan, kitabın uzunlamasına yerleştirildiği kutudur. Genellikle ebru kaplı mukavvadan veya deriden imal edilir. Mahfazanın içine, kitabın kolayca dışarı çekilmesini sağlayan 1-1,5 cm eninde deri veya bez bir şerit yerleştirilmektedir.

Deri (Sahtiyan/Meşin): Klasik ciltçiliğin en temel malzemesidir.

Bir cilt kapağının kısımları

İslam Seçen Cildi

Mukavva: Genellikle kâğıt veya kumaş kaplanarak kullanılan sertleştirilmiş kâğıt hamurudur.

Lake (Rugani): Verniklenmiş parlak yüzey üzerine resim ve motiflerin işlendiği cilt türüdür.

Ebru (Çâryek): Kapak yüzeyinde ebrulu kâğıdın, sırt ve kenarlarda ise derinin kullanıldığı ciltlerdir.

Kumaş: Kadife, ipek veya atlas gibi tekstil ürünleriyle kaplanan ciltlerdir.

Murassa: Değerli taşlarla (elmas, züm-

rüt, yakut vb.) süslenmiş, genellikle saray erkânı için hazırlanan mücevherli ciltlerdir.

Süsleme Tekniğine Göre Ciltler: Deri veya diğer malzemeler üzerine uygulanan dekoratif üsluplar, cildin sanatsal kimliğini oluşturur.

Şemseli: Kapağın merkezinde güneş formunda (şemse) bir göbek süslemesi ve köşelerde köşebentlerin bulunduğu en yaygın klasik tarzdır.

Düz (Sade): Süslemenin asgari düzeyde tutulduğu, genellikle sadece cetvel (çizgi) çekilen yalın ciltlerdir.

Acemkâri: İran etkisi taşıyan, zemin oyması veya boyama tekniklerinin yoğun olduğu üsluptur.

İşlemeli: Deri veya kumaş üzerine iplikle nakış işlenen ciltlerdir.

Şükûfe (Çiçekli): Klasik stilize motiflerin yerini natüralist çiçek buketlerinin (gül, lale, karanfil) aldığı, genellikle lake tekniğiyle uygulanan tarzdır.

Yazılı: Kapak kompozisyonunda ayet,

Ciltçilikte kullanılan pirinç şemse kalıbı

hadis veya şiir gibi ibarelerin yer aldığı ciltlerdir.

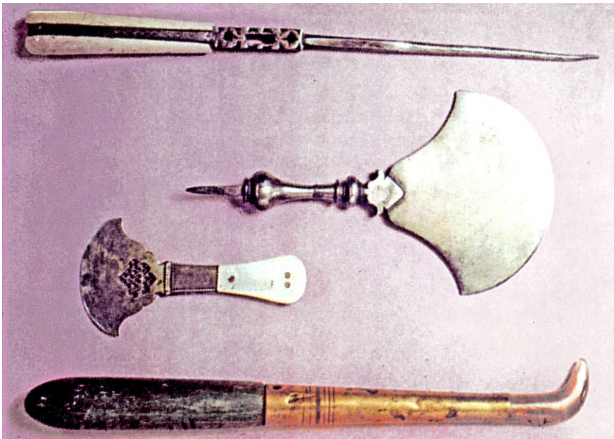
Zerbahar: Deri üzerine altın tozu serperek veya altın telli kumaş kullanılarak yapılan, ışıltılı görünüm sağlayan ciltlerdir.

İslam cilt sanatında üslup tasnifi, salt teknik özelliklerden ziyade kullanılan malzeme, süsleme repertuarı ve eserin üretildiği coğrafi kültür havzalarına göre şekillenmiştir. Tarihsel süreç içerisinde, ait oldukları medeniyet havzalarının adıyla anılan başlıca cilt üslupları şunlardır:

Hatâyî Üslubu Temel karakteristiğini "Hatâyî" adı verilen stilize bitkisel motiflerin oluşturduğu bu tarz; süsleme kompozisyonundaki ince nüanslara göre *Kâşî*, *Horasan*, *Buhârâ* ve *Dihlevî* gibi alt kollara ayrılmaktadır.

Herat Üslubu (Timurlu Dönemi) Timurular devrinde (1370-1506), dönemin en önemli sanat merkezleri olan Herat, Şîraz ve İsfahan'da; Türk, Moğol ve İranlı mücellitlerin senteziyle geliştirilmiş bir ekoldür. İslam kitap sanatlarının zirve noktalarından biri kabul edilen bu üslubun en nadide örnekleri, Timur sarayında ve Ali Şîr Nevâî'nin hamiliğinde üretilmiştir.

Süsleme Özellikleri: Şemseler ve köşebentler yoğun bitkisel motiflerle bezemiş; aralara Çin bulutları, kuş, aslan gibi hayvan figürleri, ejderha ve zümrüdüanka gibi mitolojik yaratıklar serpiştirilmiştir.

Ciltçilikte kullanılan çelik ve demirden yapılmış yekşah, teber gibi bazı aletler

Melike Kazaz

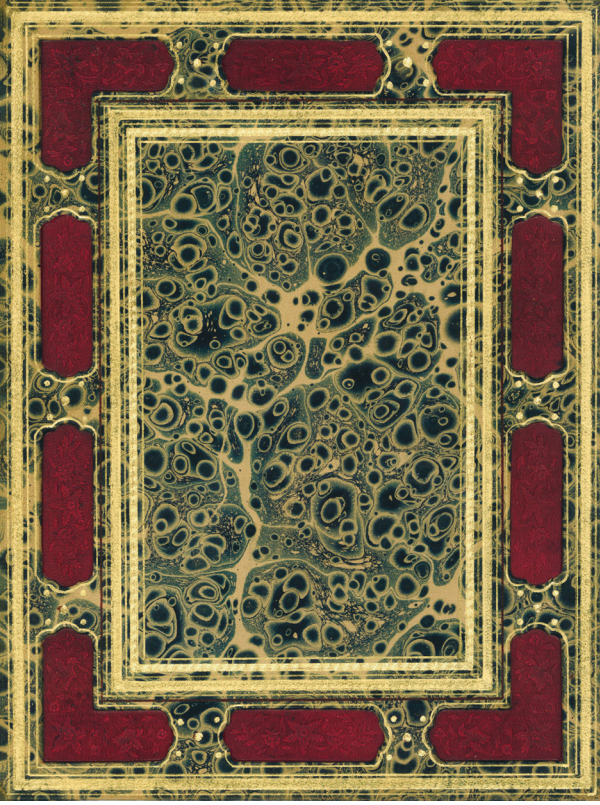
İç Kapak: Kapak içlerinde kâğıt oymacılığı sanatı olan "**katı**" tekniği yaygın olarak kullanılmıştır.

Arap üslubu, El-Cezîre, Halep ve Şam bölgelerinde teşekkül etmiştir. Abbasi dönemlerinde ortaya çıkan, Türk etkileri taşıyan bir üslup olup kökeninde Uygur ciltlerinden mülhem formlar barındırır. Deri işçiliği ve bezemeleri ise diğer ekollere nazaran daha kaba ve sade bir görünüme sahiptir.

Rûmî (Anadolu Selçuklu) üslubu, Anadolu'daki Selçuklu hakimiyeti ve ardından gelen Moğol istilası sürecinde şekillenen; İlhanlı ve Anadolu Beylikleri döneminde Selçuklu estetiğinin devamı niteliğinde sürdürülen ciltçilik geleneğidir. Geometrik geçmeler bu üslubun vazgeçilmezidir.

Memlûk üslubu, Mısır merkezli Memlûk Türklerinin geliştirdiği, Arap üslubuyla harmanlanmış bir tarzdir. Özellikle 15.yüzyıl ve 16.yüzyıl başlarında Osmanlı üslubuyla büyük paralellikler gösterir. Rûmî üsluba yapısal benzerliğiyle dikkat çeken bu tarzın en yetkin örnekleri, Sultan Kayıtbay (1468-1496) ve Kansu Gavri (1501-1516) dönemlerinde verilmiştir.

Mağribî üslubu, Endülüs (İspanya), Sicilya ve Fas coğrafyasında gelişim göstermiştir. Arap üslubunu andırmakla birlikte kendine has karakteristik özellikleri vardır.

Melike Kazaz

Renk ve Form: Ağırlıklı olarak kahverengi ve siyah tonlar tercih edilir. Dairesel form, girift geometrik şemseler baskındır.

Bordür: Cilt kenarlarında "zencirek" veya bordür kullanımı neredeyse zorunlu bir kuraldır.

Batı'ya Etkisi: İspanya ve Sicilya kanalıyla Avrupa cilt sanatını doğrudan etkileyen ekoldür.

Türk (Osmanlı) üslubu, Osmanlı imparatorluk coğrafyasında gelişen ve dönemlere göre çeşitlilik gösteren en kapsamlı ekollerden biridir. Bu üslup; *Diyarbakır*, *Bursa*, *Edirne* ve *İstanbul* gibi üretim merkezlerine göre adlandırıldığı gibi; süsleme karakterine göre *Şükûfe* (Çiçekli), *Barok* (Batı etkili) ve *Modern* gibi alt sınıflara da ayrılır. Lake (Rugani) ciltler de bu tasnif içerisinde değerlendirilmektedir.

Buhârâ-yı Cedîd üslubu, İslam cilt sanatının klasik dönem sonrasındaki son safhasını temsil eder. Hatâyî ve Dihlevî üsluplarının, Avrupa sanat zevkiyle (Ba-

rok/Rokoko etkileri) karışımından meydana gelmiş eklektik bir tarzdır.

Türk cilt sanatının kurumsallaşması ve icra edilmesi, hem saray bünyesindeki "Ehl-i Hiref" teşkilatı hem de sivil hayattaki lonca sistemi üzerinden yürütülmüştür.

Klasik dönem sanatçılarının (mücellit) genellikle aynı zamanda nakkaş, müzehhip, musavvir veya ebru ustası gibi çok yönlü bir kimliğe sahip olmaları, eserlerin tek bir ustaya atfedilmesini zorlaştırmaktadır. Ciltler üzerinde sanatçı imzasına nadiren rastlanmaktadır. Ortaçağ İslam cilt sanatında tespit edilen en erken imzalı örnek **H. 654 (M. 1256)** tarihini taşımaktadır. Coğrafi dağılım açısından bakıldığında, imza geleneğinin Ortadoğu genelinden ziyade Anadolu ve Suriye bölgesinde yoğunlaştığı görülmektedir.

Sanatçı imzaları genellikle 5-6 mm çapında yuvarlak mühür baskıları şeklindedir. Bu mühürler bazen "Hasbiyallah", "Mühr-i Süleyman" veya çiçek motifleri içererek kapakların şemse, köşebent, sertab ve mikleplerinde tezyini (dekoratif) bir unsur olarak da kullanılmış; bir cilt üzerinde 30 defaya kadar tekrarlandığı görülmüştür.

Literatürde isimleri tespit edilebilen başlıca erken dönem ustaları şunlardır:

Mustafa b. Mehmed, Mecdüddin, Emîn, İbrâhim, Yûsuf el-Konevî, Mehmed eş-Şerîf, Sermedî, Es'ad, Hasan, Mağribî ve Ahmed.

Osmanlı döneminde, arşiv kayıtlarının özenli tutulması sayesinde 16. ve 19. yüzyıllar arasında yaşamış yaklaşık 70 ustanın adı tespit edilmiştir.

Osmanlı padişahlarının kitaba ve sanata verdikleri önem, Topkapı Sarayı bünyesinde hat, tezhip, minyatür ve cilt atölyelerinin kurulmasını sağlamıştır. Bu atölyelerde devrin en yetenekli yerli ve yabancı sanatkârları istihdam edilmiş-

tir. Dikkat çekici bir kültür politikası olarak; Türk kitap sanatının özgün karakterini korumak amacıyla yabancı ustalar ayrı atölyelerde görevlendirilmiş, böylece üslubun dış tesirlerle bozulmadan tekâmül etmesi hedeflenmiştir.

İlk resmi ciltçilik lonca teşkilatı II. Bayezid (1481-1512) döneminde kurulmuştur. Saray mücellitleri (Hassa Mücellitleri), usta ve şakird (çırak) olarak iki ana sınıfa ayrılmış; ustalar da liyakat ve kıdemlerine göre hiyerarşik bir yapılanmaya tabi tutulmuşlardır:

1. **Sermücellit** (Baş Mücellit)
2. **Serkethüdâ**
3. **Kethüdâ**
4. **Serbölük**
5. **Seroda**

Ehl-i hiref defterlerine göre hassa mücellitlerinin sayısı dönem dönem elli kişiye kadar yükselmiştir. Teşkilat yapısı gereği, altın dövücüler (zerkûb) ve mürekkepciler (mürekkebî) de Hassa Ciltçileri Teşkilatı'na bağlı olarak çalışmışlardır.

Saray dışında serbest çalışan mücellitlerin İstanbul'daki merkezi, bugünkü İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi ile Beyazıt Camii arasındaki bölge olmuştur. 17. yüzyılın önemli kaynağı Evliya Çelebi, *Seyahatnâme*'sinde Beyazıt Camii yanındaki 100 küçük ahşap dükânda 300 mücellidin faaliyet gösterdiğini kaydedilmiştir. İstanbul'un kültür hayatının kalbi olan bu çarşı, 19. yüzyılın sonlarında meydana gelen büyük bir yangınla tamamen yok olmuştur.

Kitap sanatları içerisinde "derinin dili" olarak nitelendirilebilecek cilt sanatı; Türklerin Orta Asya'dan getirdikleri köklü gelenekleri, İslam medeniyetinin estetik değerleriyle harmanlayarak zirveye taşıdıkları bir sahadır. Uygur dönemindeki ilk formlardan başlayıp, Fatih ve Kanuni dönemlerinde (Klasik Dönem) en olgun örneklerini veren, Lale Devri ile

XVIII. yüzyıla ait realist bitkisel motifli bir cilt (TSMK, Emanet Hazinesi, nr. 143)

Batı etkileşimine giren bu sanat; sadece kitabı koruyan bir zanaat değil, aynı zamanda dönemin sosyo-kültürel seviyesini, estetik zevkini ve ekonomik gücünü yansıtan bir belge niteliğindedir. Gerek saray nakkaşhanesindeki hiyerarşik disiplin gerekse çarşı esnafının lonca düzeni, bu sanatın yüzyıllar boyunca bir standart ve kalite ekseninde nesilden nesile aktarılmasını sağlamıştır.

Kaynakça:

ADAŞ, Müeyyet, *II. Bayezid Dönemi Cild Sanatı Örneklerinde Tasarım*, 2021, Basılmamış YL Tezi.

BOYDAK, Fatma Şeyma, *Selçuklu ve Beylikleri Devri Cild Sanatı : (Kastamonu yazma eserler kütüphanesi örnekleri)*, Konya 2023.

İŞİK, Sertaç, *XVI. ve XVII. Yüzyıl Cild Sanatı*, 1996, Basılmamış YL Tezi.

Klasik Türk Sanatları Vakfı, *Günümüzde Klasik Türk Cilt Sanatı*, İstanbul 2010.

<https://islamansiklopedisi.org.tr/ciltcilik>

<https://islamansiklopedisi.org.tr/deri>

KUZGUNCUK

Kübra Ay

Kuzguncuk, İstanbul Anadolu Yakası'nın sahil kesiminde bulunan Üsküdar'a bağlı halen daha mahalle kültürünün yaşatıldığı bir semttir. Cumbalı renkli evleri, boğaza inen merdivenleri, kafeleri, geleneksel ve modern mimarinin izlerinin birlikte harmanlandığı semt, tarih boyunca bir kültür mozaïği oluşturmuştur.

Kuzguncuk semtinin eski adlarından birinin "Hrisokeramos" olarak anılan "Altın Kiremit" manasında, II. İustinos (565-578) döneminde altın yıldızlı kiremitler kullanılarak yapılan bir kiliseden geldiği bilinir. Kuzguncuk hakkındaki bilgilere, Evliya Çelebi'nin *Seyahatnamesi* ve Eremya Çelebi Kömürciyan'ın *İstanbul Tarihi* eserinde rastlıyoruz. Evliya Çelebi'ye göre semtin ismi, Fatih Sultan Mehmed (1432-1481) döneminde buraya yerleşen "Kuzgun Baba" isimli bir veliden almıştır. İnciciyan ise, köyün eski adı olan "Kosinitza"nın zamanla bozularak "Kuzguncuk" şeklinde anıldığını söylemiştir.

Kuzguncuk'un tarihsel süreçteki konumuna baktığımızda farklı semavi dinlere mensup insanların bir arada yaşadığı sosyo-kültürel hayatın canlı olduğu bir yerdi. Kuzguncuk, 17. yüzyıl kaynaklarına göre Musevilerin yaşadığı bir köy olarak bilinse de, 18. yüzyıldan sonra Rumlar ve Ermeniler de buraya yerleşmiştir. 19. yüzyılda II. Abdülhamit'in (1876-1909) şeyhülislamlarından Üryanizade Ahmet Esat Efendi tarafından inşa edilen Üryanizade Cami'nden (1860) sonra hareketlilik olmuştur. Osmanlı Müslümanları tarafından, semtin içinden özellikle sahil kesimlerinden Paşa Limanı (Öküz Limanı) ile Üsküdar'a doğru uzanan hatta cami, çeşme, yalı, köşk, kayık iskelesi, kesim yeri ve bahçeleriyle beraber iskân edilmiştir. Kuzguncuk hakkında 1794 yılında *Boğaziçi Sayfiyeleri* eserinde İnciciyan, "Gömülmek için buranın toprağı kutsal sayılır Yahudilerce" şeklinde bir ifade kullanmıştır. Yani, Museviler için Kuzguncuk semti, Kudüs topraklarına gitmeden önce son durak olarak görülmesinden kaynaklanabilir. Osmanlı Devleti zamanında Yahudiler, dini inanışlarını, gelenek ve göreneklerini korumaya her zaman önem vermişlerdir. Semte, Beth Nissim Sinagog'u 1840 yılında ve Beth Yaakov Sinagog'u 1878 yılında inşa edilmiştir. Günümüzde sadece özel günlerde hizmet vermektedir. Semtin İcadiye Caddesi'nin hemen girişinde bizi Ayios Yeorghios Rum Ortodoks Kilisesi karşılar; yine bu cadede Ayios Panteleimon Rum Ortodoks Kilisesi çan kulesiyle birlikte göze çarpmaktadır. Ayios Panteleimon Rum Ortodoks Kilisesi, 1831'de II. Mahmud döneminde inşa edilmiştir. Kuzguncuk İskelesi'nin karşısında 1835 yılında inşa edilen Surp Kırkor Lusavoriç Ermeni Kilisesi ve hemen yanında 1952 yılında inşa edilen Kuzguncuk Cami bulunmaktadır.

Günümüzde, Musevilerin yaptığı sinagoglar, Rumlar ve Ermenilerden kalan kiliseler, Müslümanların inşa ettiği camiler kültürel mirasımızın bir parçası olarak korunmaktadır.

Kuzguncuk semtinin tarihi dokusu bugüne gelene kadar geçirdiği yangınların dışında ayakta kalabilen 19. yüzyıl yarısı ila 20. yüzyılın başından bu zamana taşınabilen sıra evleri, tek evleri, köşkleri, bahçeleri, döneminin apartmanlarıyla göz doldurmaktadır. Üsküdar sahil yalıları içinde günümüze ulaşanlardan Kuzguncuk'taki Fethi Ahmet Paşa Yalısı'dır. Fethi Ahmet Paşa, II. Mahmud (1808-1839) ve Abdülmecit (1839-1861) dönemlerinde önemli devlet görevlerinde bulunmuştur. Fethi Ahmet Paşa Yalısı, harem ve selamlık şeklinde iki kısım olarak inşa edilmiştir. Günümüze Fethi Ahmet Paşa Yalısı'nın selamlık kısmı ulaşmış ve arazinin yamacı kaplayan bölümü paşanın ismini yaşatan Fethi Ahmet Paşa Kuru'su ile birleşmektedir. Kuzguncuk'ta Üryanizade ailesinden Cemil Molla Efendi (1865-1941)'nin, 1885'te inşa ettirdiği Cemil Molla Köşkü, elektrik ve kalorifer bulunan ilk Osmanlı evi özelliğine sahip

olmuştur. Kuzguncuk semtinin bir diğer tarihi yapıyı olan Marko Paşa Köşkü, asıl adı Apostol olan Rum Doktor Marko Paşa tarafından yapılmıştır. Marko Paşa Köşkü, şimdilerde Kuzguncuk İlköğretim Okulu olarak kullanılmaktadır. Günümüze kadar ulaşan bu köşk ve yalılar, Osmanlı kültürünün önemli sivil mimari örneklerindedir.

Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi eserinde çileğiyle bilinen Kuzguncuk'ta, "Musevilerin balıkçılık ve sebzeçilikle; Rumların kahvecilik, berberlik ve meyhanecilikle; Ermenilerin de kuyumculuk ve tuhafiyecilikle" uğraştıkları anlatılmaktadır. Osmanlı döneminde Musevilerin, ticaretin içinde her alanda iş yaptıkları özellikle sarraflık, eczacılık, hekimlik, attar gibi meslekleri icra ettikleri bilinmektedir. Semtin hafızasını günümüzde canlı tutan bir diğer yer Kuzguncuk Bostanı yani İlyâ'nın Bostanı'dır. Kuzguncuk Bostanı'nda, meyve bahçesi, tarım ya-

pabilme alanı, hobi bahçesi, yürüyüş yolları bulunmakta olup şimdilerde bu küçük bahçede Kuzguncuk sakinlerinin belirli dönemlerde dikim ve hasat yapabilmesine olanak sağlayan yer olmuştur.

Semtın önemli yanlarından biri de, yazarların, aydınların, sanatçıların birçoğunun yolunun Kuzguncuk'tan geçmiş olmasıdır. Kuzguncuk'ta zamanını geçiren Rifat Ilgaz, Mehmet Ali Aybar, Sevim Burak, Oktay Rifat, Can Yücel, Talat Turhan, Cengiz Bektaş, Güngör Dilmen, Gülsüm Cengiz gibi pek çok sanatçı, yazar olmuştur. Zamanında Kuzguncuk'taki bir yalıda yaşayan Sare teyzesini görmeye giden Nazım Hikmet, "Kuzguncuk" isimli şiirinde "Kuzguncuk şirin yerdir" derken semte olan ilgisini şu dizelerle yansıtmıştır:

"Merhum Cevdet Paşa yalısında

Mebrure Hanımı unutmuşlardı...

Beykoz'da oturmalı

Beykoz'da çalışan adam.

Fakat Kuzguncuk şirin yerdir

Ve kırmızı yazmalar kuruyan boş arsadan

dünyayı zapta gidecek olan

pulsuz balıklar gibi çıplak çocukların

her akşam dinlerdi çığlıklarını Selim..."

Kuzguncuk'ta popüler kültürün izlerine de rastlanmaktadır. Semtin tarihi dokusu ve mahalle kültürünün devamlılığının sürdürülmesi Perihan Abla, Ekmek Teknesi, Hayat Bilgisi gibi dizilerin çekildikleri yıllarda mekân olarak semtin tercih edilmesini kuvvetlendirmiştir. Kültürel varlıkların korunması her zaman geçmişi geleceğe taşımada bir aracı olmuştur.

Kuzguncuk semti içinde Borusan Kocabıyık Vakfı (BKV) bünyesinde, kadim cilt sanatının günümüze ulaşmasını sağlamak adına uluslararası uzmanlığı olan sanatkarlarla birlikte İstanbul Mücellit Enstitüsü (İME) projesi 2023 yılında hayata geçirilmiştir. Tarihi değeri olan cilt hane makinalarının da enstitü binasında bulunması önem arz etmektedir. İstanbul Mücellit Enstitüsü, geleneksel Türk cilt sanatından miras kalan teknik, malzeme ve zanaatkârlığı; çağdaş cilt eserleri ile geleneksel cilt sanatının korunmasını öğrencilere ve mücellitlere yönelik eğitimler ve atölyelerle desteklemeyi amaçlamıştır. İstanbul Mücellit Enstitüsü'sü, cilt sanatı alanında hem meslek tecrübesini kazanmak isteyenlere eğitimler vererek mücellit yetiştirmeye hem geleceğe uygun

çağdaş eserler yapmak isteyenlere hem de eski kitapların restorasyonunun yapılması gibi faaliyetlerle geleneksel cilt sanatının yaşatılmasını önemsemektedir.

Kuzguncuk'un sosyal yaşamının dinamikliği, kültürel değişkenlerin olması, tarihsel dokusu, geleneksel ve modern tasarımları beraberinde barındırması, yaşatılmaya çalışılan değerleriyle zamanla semt göz önünde olmuştur. Bellek mekânlardan Kuzguncuk semtine ait, Tarihi Kuzguncuk Fırını'nda fındık ve badem unundan yapılan "Kuzguncuk Mantarı" isimli kurabiyeden alabilir; Kuzguncuk İskelesi'ndeki çınarın altında çay eşliğinde tarihsel bir yolculuğa çıkabiliriz.

Kaynakça:

Bornovalı, Sedat, *Boğaziçi'nin Tarih Atlası*, İstanbul, Timaş Yayınları, 4. baskı, 2021.

Bostan, M. Hanefi, *DİA*, "Üsküdar" 1/2, C.42, 2012, s. 364-368; Karakaya, Enis, *DİA*, "Mimari" 2/2, C.42, 2012, 368-372.

Cengiz, Gülsüm, *Boğazdaki Mutlu Çocuk Kuzguncuk*, İstanbul, Heyamola Yayınları, 2009.

Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, (Yayın kurulu başkanları: Prof. Dr. Semavi Eyice- Prof. Dr. Doğan Kuban), Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Ortak Yayını, 1994.

İnciciyan, G. V., *Boğaziçi Sayfileri*, İstanbul, Eren Yayıncılık, 1998.

https://www.bkv.org.tr/tr/mucellit_enstitusu-53/
Erişim tarihi: 02.12.2025.

<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?search=kuzguncuk>
Erişim tarihi: 18.12.2025.

MELİKE KAZAZ İLE HOŞ SOHBETİN PEŞİNDE

Bültenimize konuk olduğunuz için teşekkür ederim. Güzel sohbet... Bir zaman sonra bu masadan kalkacağız. Kalktığımızda, "Evet, ya bu sohbet güzel bir sohbetti. Hoş sohbet," dediğimiz gönlümüzün mutmain olduğu, aklımız ile ruhumuzu doyuran sohbetin gereklilikleri neler?

Önce samimiyet, ardından hakkaniyet gelir. Sohbetin içine kendini de dâhil edebilmelisin; karşındaki insana haksızlık etmemelisin. Biz sohbeti bambaşka bir boyuta taşıdık. Artık tartışmıyoruz, çoğu zaman kavg ediyoruz. Oysa fikirler

var; onun fikri var, benim fikrim var. Fikirlerin mutlaka doğru olması gerekmez. Onun bilgisi var, benim bilgim var. Herkesin kendine özgü bir bakış açısı bulunur. Önemli olan, bu bakış açısını karşındaki insana doğru bir şekilde anlatabilmektir. Bunu yaparken de karşı tarafın hakkını yememek gerekir. Çünkü onun da bir hayatı, yaşadıkları ve deneyimleri vardır. Bir konuyu masaya yatırırken ya da sohbet ederken empati kurmak şarttır. Samimiyet ve hakkaniyet olduğunda; doğru bilgiyi, doğruları söylemeyi, kendini öne çıkarmadan ya da parlatmaya çalışmadan,

yaşadıklarımızı karşı tarafın hakkını da gözeterek paylaştığımızda, işte o zaman o sohbetin tadına doyum olmaz.

Teşekkür ederim hocam. Sohbetimize başlamadan önce İslam Seçen Hoca'nın adını geçirdik. Ben biraz ondan bahsetmenizi isteyeceğim.

İslam Hoca'yla karşılaşmak... Sadece onunla aynı atölyede bulunmak değil, İslam Hoca'yla karşılaşip birkaç saat sohbet etmek bile bence başlı başına bir lütuf. Bunu, İslam Hoca'nın insani kimliğinden ziyade mesleki kimliği için söylüyorum. O hayat tecrübesine, mesleğinde geldiği noktaya ve verdiği emeğe duyduğum saygının bir ifadesi bu. Yoksa İslam'ı seçen hepimiz gibi o da bir insan; onun da kusurları, hataları var.

Ama o mesleki bilginin içinde olmak insana çok şey kazandırıyor. Hocamın ben-

ce en belirgin özelliği "kurtarıcı" kimliği. Kurtarıcılık derken yalnızca kitap kurtarmaktan bahsetmiyorum. Örneğin kapısını çalıp yanına gittiğinizde, sizi de fikriyle kurtarır. Karşısına kim gelirse gelsin, hangi sorun ya da sıkıntıyla gelirse gelsin, sizi ayağa kaldırmak için elinden gelen her şeyi yapardı. Maddi gücünün yanında güçlü bir manevi yönü de vardı.

Herkesi doyurmak... Sanki böyle bir misyonu vardı. Atölyesine gittiniz, on kişi geldiniz ve hocayı görmek istediniz; hepinizi alır, götürür, yemek yedirirdi. "Ben bu paraları yalnız başıma yiyip ne yapacağım?" derdi. Kimi bulursa onunla paylaşır, parasını da sofrasını da bölüşürdü. Maddi gücünün yanında manevi tarafı da işte buydu: Herkesi doyurmak, herkese yetişmek.

Bununla ilgili Abdülkadir Özcan Hocamın güzel bir sözü var. Hocalarının ve sohbet ehlinin yanından ayrılırken "sıbgâ-i maneviyeye," yani manevi bir boyayla boyanmış olarak ayrıldık, derdi.

Yani hocam, bu adı söylemiyor ama öyle.

Sizin hayat çizginizle İslam Hoca'nın hayat çizgisi nerede kesişti?

Ben aslında hayatım boyunca, çocukluğumdan itibaren katlama ve kıvrıma işlerini sevmişimdir. Kız çocukları bebekle oynar; ben kâğıt katlardım. Kitaplarım sökülürdü, babamın yamuk bir ayakkabı iğnesi vardı; onunla tek tek delikler açar, sayfaları dikmeye çalışırdım. Bunun bir gün ciddi bir işe dönüşeceğini bilmiyordum ama kâğıtla hep iç içeydim. Hayat çizgim ise bambaşka bir yönde ilerledi. İktisat okudum, hukuk eğitimi aldım. İstanbul'a geldikten sonra hayat benim için tamamen farklı bir yere evrildi. Aldığım eğitim bir tarafta kaldı, ilgi duyduğum şeyler başka bir yöne savruldu. Geleneksel sanatları yakından tanıyordum; en sevdiğim sanat dalı da minyatürdü. Ancak bu kadar okuldan sonra tekrar üniversite okumak istemedim. "İSMEK'te minyatür dersine başlayacağım," dedim ve gittim. Minyatürde yer olmadığını söylediler. Tezhip var dediler, orası da doluydu. "O za-

man beni yedeğe yazın," dedim. Tam çıkarken müdür, "Bizim çok güzel bir ebru kursumuz var. Hocayı büyük zorluklarla buraya getirdik. Sizi ebruya kaydedelim mi?" dedi. Ben de ne yapacağımı bilmiyorum; içimden "Ebru da sanat mı?" diye geçiriyorum. İsrar etti, "Hocamız içeride, tekneyi açtı, ebru yapıyor. Kaydolmasanız bile bir sınıfa girin," dedi. Teşekkür edip çıkmak istedim ama üç kez üst üste rica etti. Anlayacağınız, ciddi bir ısrar vardı. Egom da oldukça yüksekti; ebruyu beğenmiyordum. "Tamam," dedim, "bir uğrayayım." İçeri girdim. Ebru hocası, bugün Ayan Ebru firmasının sahibi olan Hüseyin Yalçınkaya'ydı. Hoca normalde kimseye ders vermez. "Burası kesin açılmaz," diye düşündüm. Ama işte tevafuk tam burada devreye girdi. Hoca konuşmaya başladı: "Astım hastasıysanız burada işiniz yok. Eğlenmeye, oyalanmaya geldiyse burada işiniz yok. Dünya yok olsa, geriye hiçbir şey kalmasa bile size ebru yapacağınız tekniği öğreteceğim. Bunu kabul etmeyen dersten ayrılabilir."

Tam benim kafamda.

Antipatikleşmedi yani.

Hayır, hayır... Yumuşak bir anlatım bana hiç hitap etmiyor. Hocam öyle bir anlatıyor ki sanki bilimsel bir açıklama yapıyor. Üstelik o kadar güzel bir ebru yaptı ki... Daha önce gördüğüm, bana çamur gibi gelen ebruların arasında bir anda "Bu ne!" dedim. Her şey muazzamdı. Atış yaparken sürekli bir şeyler anlatıyordu; fizikten bahsediyordu, kimyadan bahsediyordu. Oturup onu izledim. Düzgünman ebruları, Necmettin Hoca ebruları ve onların çekilmiş fotoğrafları vardı. Onları görünce "Ebru ne kadar güzel bir şeymiş!" dedim. Burası bambaşka bir dünyaydı. İçeri

girdim ve ders bitti, herkes gitti; ben hâlâ oradaydım. O an kendi kendime, "Ben ebruya gidiyorum," dedim. Ebru dersine başladığımı söylediğimde herkes şaşırıldı. Bu arada bulduğum bütün tezhip kurslarına da gidiyordum ama kendi şartlarımla: "Hile yapmayacağım. Bana fırça tutmayı öğretin," diyordum. Bir yere kadar ilerliyorduk. Levha aşamasına geldiğinde ben oradan çıkıp başka bir kursa geçiyordum. Çünkü benim istediğim şey levha yapmak değil; fırça tutmayı, boyayı, yani malzeme bilgisini öğrenmekti. Ama ebru yaparken de aklımda hep cilt vardı. İslam Hoca'yı tanıyordum, cildin ne olduğunu biliyordum. "Şimdi kim gidip Mimar Sinan'da yeniden eğitim alacak?" diye düşünüyordum. Ve ebruya devam ediyordum. Yaklaşık bir yıl boyunca kurs-ta eğitim aldık. Hocanın tavrı çok netti: Sadece tek renk atış yapacaksınız. Başka hiçbir şey yok. Aylarca sadece atmayı öğrendik. Herkes sıkıldı ve gitti. Herkes çiçekli, böcekli, renkli işler yapmak istiyordu; eve götürüp "Bak, bunu yaptım," demek istiyordu. Yani hızlı sonuç peşindeydiler. Oysa hoca en başından tavrını koymuştu: "Ben size bunu öğreteceğim. Öğrenmek isteyenler kalsın." Neredeyse yarım dönem boyunca sadece tek renk boya attık. Bu gerçekten büyük bir sebat gerektiriyordu. Ama amaç öğretmekse, yol da buydu. İSMEK'e gelirken de zaten,

"Ben burada iki yıl kalırım, sonra giderim; bir daha da gelmem," demiş. O iki yıl boyunca ben hocayı epeyce rahatsız ettim. Dersler akşamüstü bitiyordu. Herkes gittikten sonra ben kalıyordum. Teknenin başında saatlerce uğraşıyordum. Boyalar akıyor, her şey mahvoluyordu. Ertesi gün hoca geldiğinde, "Bunları kim yaptı?" diye sordu. Diğerleri de beni hemen ispiyonladı: "Melike akşama kadar burada çalışıyor," dediler. Hoca beni kenara çekti ve dedi ki: "Sen atölyeye gel."

Her şeyde vardır bir hayır. İyi ki de adınızı vermişler.

Evet, bir yılın sonunda Ayan Ebru'nun atölye bölümünde ebru yapmaya başladım. Hüseyin Bey bana atölyesinin tamamını, tüm malzemelerini, her şeyini açtı. Orada sabahtan akşama kadar ebru yapan birine dönüştüm. Benim için ebru hâlâ bir yönüyle hobi gibiydi ama işin içinde kimya, fizik, biyoloji; kısacası her şey vardı. Bunları çözümlediğinizde çok daha hızlı sonuç alıyorsunuz. Ebru teknesi aslında bir analiz cihazı gibi çalışıyor: Yapıyorsunuz, sonuç alıyorsunuz; tekrar yapıyorsunuz, yine sonuç alıyorsunuz. Hızlı, doğrudan ve tamamen malzeme bilgisine dayalı bir süreç. Ayan Ebru'nun atölyesi Küçük Ayasofya'daydı. Aynı dönemde, 2008 yılında, İslam Seçen de Küçük Ayasofya İSMEK'e hoca olarak gelmişti.

Beklenen an.

Yani mesafe yürüyerek gidilecek kadar yakın; hoca adeta ayağıma gelmiş gibiydi. Tabii ben öyle düşünüyorum. Gittik, kaydımızı yaptırдық. İlk dönem kursu açamadılar; makineleri ve gerekli ekipmanları ayarlayamamışlardı. Bu yüzden ikinci dönem hoca derslere başlayabildi. İlk dönem böyle geçince ben minyatüre

devam ettim. İkinci dönemin başladığını duyunca Berrin Hanım'ı aradım ve "Ben kursu bırakıyorum, İslam Hoca'ya gidiyorum," dedim. Ardından İslam Hoca derslere başladı. Ben ebru yapmaya devam ediyordum ve hocayla birlikte derslere giriyorduk. Zaten hocanın ilk ders verdiği yıl, onu dışarıda yakalayabilen insanların oluşturduğu özel bir grup vardı. İçlerinde banka müdürü de vardı, albay da. Yani herkesin aslında ayrı bir mesleği, ayrı bir hayatı vardı ama hepsi İslam Hoca'nın peşine düşmüştü.

Durumun farkındalar ve ilgisi olan herkes hocanın böyle bir yere gelmesini bekliyor.

Evet, hocaya dışarıda ulaşmak pek mümkün değildi. Çünkü bir atölyesi yoktu, okul dışında da ders vermiyordu. Zaten o dönemde eşini kaybetmişti. Bu kayıptan sonra birçok sıkıntı yaşamış, her şeyi bir süreliğine bırakmıştı. Yani hocanın da zor bir dönemiydi. Bir süre sonra bir ebru me-

selesi gündeme geldi. Kitaplar için ebruya ihtiyaç vardı ama istenilen nitelikte ebrulara ulaşamıyordu. Ben de "Hocam, ben ebru yapıyorum. İsterseniz getireyim, ebrulara bir bakın. Beğenirseniz, dilediğiniz gibi kullanırsınız," dedim. Zaten kitapların arka kapaklarında kullanılacaktı. Ebruları getirdim; elimde bir tomar iş vardı. Hepsi ni hocanın önüne koydum. Hoca dikkatle baktı ve sonra şöyle dedi: "Ben aradığım ebrucuyu buldum."

Aranılan kan bulundu galiba, ne dersiniz?

Gerçekten öyle. Bu noktadan sonra hoca benimle daha yakından ilgilenmeye başladı. Ben biraz zor bir öğrenciyimdir; bana bir şey verildiğinde, on isterim. Mesela kalıplı cilt yapıyoruz. Hoca öğretmek için tek bir kalıp getiriyor. Ben hemen soruyorum: "Hocam, bundan başka kalıp yok mu? Herkes aynı şeyi yapıyor. Başka kalıp denemeyecek miyiz?"

"Niye kutu yapmıyoruz? Niye kubur yapmıyoruz?" diye soruyorum. Bütün malzemeyi toplayıp getiriyorum. O sene gerçekten coşuyoruz; hocaya her şeyi yaptırıyoruz. Çünkü hoca derya deniz. O işte denize salla çıkmış. Sen de hocaya diyorsun ki: "Hocam, bak gemiye de bineyim." Ama siz onu oraya getireceksiniz ki o size versin.

Buradaki şey meselesi işte: Karşı taraf bir derya deniz. Siz kabınızın büyüklüğü nispetince faydalanırsunuz.

Evet, ama siz o kabın ne kadar büyük olduğunu bilmiyorsunuz. O kap, bilen birine verildiğinde, istediği kadar doldurulabiliyor. İslam Hoca'nın bize öğrettikleri elbette çok değerliydi ama bizim bu işe olan iştahımız da en az onun bilgisi kadar güçlüydü. Sonrasında ben yazma ve tez-

hip eğitimi aldım; cilt eğitimine ise yeni başlamıştım. Hoca bendeki bu altyapının tamamını çok da bilmiyordu. Bir gün bir yazma eser getirdi ve "Yazma eser yapabilirsin ama zor," dedi. Birinin bana "yapamazsın" demesi beni daha da hırslandırır. O dönemde İSMEK, üniversitelerdeki birçok hocayı bünyesine toplamıştı; adeta üniversitelerde hoca kalmamıştı. İslam Hoca da üniversitelerden fazlasıyla yorulmuştu. "Ben nereye gidersem orayı okul yaparım. Okul bina değildir, hocadır," derdi. Böyle bir özgüveni vardı. O cildi de hoca hazırladı. Bana bir desen getirdi ve "Bunu eskize aktar, sonra bunun üzerine çalış," dedi. Yani, "Madem bu kadar biliyorsun, göster," der gibi. Uğraştım, çabaladım ama sonunda gerçekten yaptım. İslam Hoca orada da şöyle dedi: "Vay be, yapılabiliyormuş! 'Yaparım' diyen biri çıktı ve gerçekten yaptı." Daha sonra evden yekşah demirlerini getirdi. O zamana kadar getirmiyordu; çünkü ihtiyaç duymuyordu. Onlarla yekşah çektik, "Bak böyle çekilir, şöyle çekilir," diye tek tek gösterdi. İlerleyen zamanlarda ise normalde Necmettin Hoca'dan kendisine emanet olan bir kalıp vardı. Kalıp artık çatladığı ve koruma altında olduğu için kimseye bastırmıyordu. Onu bana verdi ve "Bunu da yap," dedi. Yani demek istediğim şu: Siz gerçekten o talebe olursanız, hocalar size bildikleri her şeyi zaten aktarır.

Aslında hocanın kilidini açan da biraz öğrenci.

Evet, sonra bana, "Sen atölyeye gel," dedi. Böylece hocayla atölye sürecimiz başladı. Hatta onunla tanıştıktan sonra birlikte Afganistan'a gittik. Orada, dünyanın en büyük Kur'an-ı Kerim'ini yaptık; yaklaşık iki buçuk metreye üç metre ölçülerindeydi. 2008 yılında hocayla yolları

mız kesişti ve 2019'da vefat edene kadar hep yanımdaydım. İslam Hoca'yla çalışmak böyleydi. Ama İslam Hoca'yla iş yapmak bambaşka bir deneyimdi. Atölyesinde, onu bir işin üzerinde çalışırken izlemek apayrı bir dünyaydı. Çünkü ona göre öğrenme, mutlaka gerçek bir iş üzerinden olurdu. Ortada somut bir iş yokken size bir şey öğretmezdi. Bir kitap gelir, o kitap üzerinden ilerlenirdi. Kitabı sökmesi, yenden takması, parçalarını bir araya getirmesi... Her kitap onun için ayrı ayrı bir hasta gibiydi. Hocam kitaplara böyle bakardı. Hangi sorunu varsa, eğitimi de oradan başlatırdı. Ama sıfır, pırıl pırıl bir kitaba bakıp, "Bak, bunun kalbi hasta olursa böyle olur," gibi teorik bir öğreti olmazdı.

Daha çok pratik üzerinden.

Yani mutlaka bir vaka gelirdi. O kitabın çürümesi, bozulması her ne sorunu varsa ortaya konur, eğitim de bunun üzerinden yapılırdı. Hoca, işi uygulama içinde öğretiyordu. Bu alanda öğrenmek için en iyi yer İslam Hoca'nın atölyesiydi zaten; çünkü hoca koleksiyonerlerle çalışıyordu.

İslam Hoca cilde nasıl başlamış?

Bunu Emin Barın da anlatır. Zaten hoca uzun süre yurt dışındaydı. Bildiğiniz gibi Kosova'da bulunmuş; orada lisede eğitim almış. Hoca, "Mülteciler gibi geldik bu ülkeye, sadece bir bavulla kaçtık," derdi. İslam Hoca, İkinci Dünya Savaşı'nı bizzat görmüş bir insandı. Savaş yıllarında bombalarla, kurşun çekirdekleriyle oynadıklarını anlatırdı. Böyle bir hayat tecrübesi... 1926 doğumluydu sanırım. Türkiye'ye geldiklerinde lisede hem resim hem heykel eğitimi alıyor. Ardından Mimar Sinan'da üniversite eğitimine başlıyor. Orada da Emin Hoca'yla tanışıyor. Bence hocanın en büyük şanslarından biri Emin Barın'la karşılaşmasıydı. O dönemde Emin Hoca'nın beş öğrencisi var; onlara "Beşi Bir Yerde" diyorlar. Bu grup Ethem Çalışkan, İslam Seçen, Yılmaz Özbek, Savaş Çevik ve İlhami Turan'dan oluşuyor. Emin Hoca'yı görüp de kaligrafi ya da yazı yazmayı öğrenmeyen öğrenci yok gibidir. Bütün öğrencilerine yazıyı öğretirdi.

O dönem hat sanatı biraz geri plandı; daha çok kaligrafi ön plana çıkmıştı. Emin Hoca ayrıca cilt eğitimi almak için İkinci Dünya Savaşı yıllarında Almanya'ya gidiyor. Bunlar gerçekten sıradan insanlar değil. Orada olimpiyat kitabını hazırlıyor ve birincilik alıyor. Son derece idealist bir kuşak. Daha sonra Mimar Sinan'da bölüm başkanı oluyor. İslam Hoca yazı da yazıyor elbette; zaten okulda herkes mutlaka yazı dersi alıyor. Ancak Emin Hoca, İslam Seçen'e özel olarak şunu söylüyor: "Bu alan boş, bu işi sürdüren kimse yok. Birinin bunu devam ettirmesi lazım." Bu yeteneği de İslam Hoca'da görüyor ve ona, "Sen ciltten başka hiçbir şey yapma. Bu cildi ayakta tutacak olan sensin," diyor. O dönemde Barın Han binası da zamanının en iyi matbaası. Hem kitaplar basılıyor hem diplomalar hazırlanıyor hem de bankaların yazı fontları orada üretiliyor.

Bütün değerli kağıtları diyebileceğimiz...

Hepsi... Reklam filmlerindeki yazı fontlarından tabelalardaki yazıların biçim ve tasarımlarına kadar o dönemin ustalarının emeği vardı. Örneğin Ethem Hoca, o yıllarda Güneş Gazetesi'nde çalışıyordu. Kur'an-ı Kerim'in Türkçe metnini tamamen el yazısıyla yazmıştı; gerçekten inanılmaz bir iş. Yazı sektörü o dönemde çok güçlüydü. İnsanlar bu işten para kazanıyor, kaligrafi ciddi bir meslek olarak icra ediliyordu. Yılmaz Özbek ise ne yazık ki uzun yaşamıyor; genç yaşta bir hastalık nedeniyle vefat ediyor. Hocanın anlattığına göre, "Eğer Yılmaz Özbek yaşasaydı, bugün kaligrafide çok daha başka bir yerde olurduk," derdi. Hoca yine bir anısında şunu anlatır: Yılmaz Özbek bir sergi açar. Emin Barın sergiye gider ve öğrencisinin bir eserini para vererek satın alır. Bunu hem ona teşvik olsun hem de yaptığı işin

ne kadar değerli olduğunu hissettirmek için yapar. Yoksa sonuçta o zaten onun hocasıdır.

Yani hoca-öğrenci ilişkisinde ne kadar farklı, boyutlu oldu. Böyle insanlar bunlar.

İslam Hoca, o dönemden sonra ciltten başka hiçbir şey yapmıyor. Bir gün bir teklif geliyor: Portekiz'deki Gulbenkian Müzesi'nde bulunan eserler, sel ve yağmurdan zarar görmüş. Gulbenkian, adını taşıyan kişi, aslında Türkiye'de bir müze açmak istiyormuş ama izin verilmemiş. Türkiye müzeyi açmasına izin vermeyince, Portekiz'de müzeyi kurmuş ve bütün Türk-İslam eserlerini oraya bağışlamış. O dönemde Gulbenkian hakkında, "Eserleri çaldı, çinileri aldı" gibi suçlamalar yapılır. Oysa işin aslı öyle değil; eserler satılıyordu ve Gulbenkian parasını verip satın almış, bir koleksiyon oluşturmuş. Türkiye'de müze açmaya çalışmış, izin verilmediği için Portekiz'de

açmış ve eserleri oraya bağışlamış. Müzeden önce Emin Hoca'ya ulaşıyorlar ve "Bu eserlerin hepsi çamur içinde, nasıl kurtarabiliriz?" diye soruyorlar. Batılılar, akıllarına gelen bütün kimyagerleri, restoratörleri çağırmış ve günlerce uğraşmışlar ama "Bu eserler kurtarılamaz" demişler. Sonunda iş Emin Hoca'ya geliyor. Emin Hoca, İslam Hoca'yı yanına alıyor ve Gulbenkian Müzesi'ne gidiyor. Eserlere bakar bakmaz, "Bunu yapabiliriz" diyorlar. Türkler arasındaki anlayış burada ortaya çıkıyor: Aynı dili konuşmak değil, aynı bakış açısını paylaşmak. Batılılar gülebilir ama Türkler birbirini anlıyor. Orada yaklaşık bir hafta kalıyorlar ve eserleri tamir edip teslim ediyorlar. Karşı taraf büyük bir şaşkınlık yaşıyor. Sonrasında bir anlaşma yapılıyor. Emin Hoca'nın Türkiye'de çok işi olduğu için görevi İslam Hoca'ya devrediyor. İlk başta birlikte gidiyorlar, ama sonraki süreçte işi tamamen İslam Hoca yürütüyor. İslam Hoca, 32 yıl boyunca Süleymaniye Kütüphanesi'nde çalışıyor, Mimar Sinan'da ders veriyor ve atölyede de üretim yapıyor. Zaman zaman Portekiz'e gidiyor, ancak orada sürekli kalmıyor; bakanlık izniyle genellikle iki ay kalıyor, çalışıyor ve Türkiye'ye dönüyor. Bazı yaz tatillerinde dört ay kalması da oluyor. Bu süreçte özellikle yazma eserleri, yani İslamî kitaplarını kurtarıyor. Örneğin mürekkep: Batı'da eserleri sıvıya batırıyorlar; mürekkep akıyor, kâğıda dağılıyor. Oysa bizim eserlerimiz aherli kâğıt üzerine yapılıyor. Aherli kâğıt suya dayanıksız, mürekkep akıyor; suya batırırsanız eser dağılır. Biz ise kâğıdı temizleyip, silerek, yüzeyden müdahale ederek onarıyoruz. Bu yüzden "aherli kâğıt" diyoruz. Batı'da böyle bir yöntem yok; on-

lar hata yapmamak için her şeyi aylarca planlar ve bir kez basarlar. Biz ise kâğıdı, kalemi alır, "Kervan yolda düzülür" diyerek başlarız. Bu, Doğu ile Batı arasındaki yaklaşım farkından kaynaklanıyor.

Peki hocam, bugün cilt sanatını hep yazma eserlerin tamiratı ve restorasyonu üzerinden konuştuk. Bugün cilt sanatını tamiratın ve restorasyonun dışında bir yere koyacak olursak, bugün matbaayla beraber artık kitap çok daha kolay ulaşılabilen, çok daha yüksek rakamlarda basılabilen bir ürün haline geldi. Bugün cildi nereye oturtabiliriz ya da nereye koyabiliriz?

Bugün kitap normal olarak var ama gelecekte aynı şekilde kalmayacak; çünkü dijitale geçiyoruz. Ama ben ne olursa olsun, geleceği de düşünüyorum; kitabın bir şekilde varlığını sürdüreceğine inanıyorum. Bu iyimserlik olabilir, temenni olabilir, ama kitap giderek azalacak, azalarak

devam edecek. Dünyada kaynaklar tükenmek üzere. İklim krizinden bahsediyoruz; konuşmalarımız hep bu doğrultuda. Peki, bir kitap için ne gerekli? Kâğıt. Ama kâğıdın da artık muadili üretiliyor. Basma ihtiyacı giderek azalacak. Eskiden mektup yazıyorduk, şimdi kaldırdık. Evimize fatura geliyordu, onu da kaldırdık. Artık ihtiyaç kalmadı. Yani bir gün kitap da ortadan kalkacak; muhtemelen biz bunu görmeyeceğiz. Ama her ne olursa olsun, yazma eserler yaşayacak. Çünkü onlara biz sadece kitap olarak değil, değerli bir obje olarak bakacağız. Tabloya nasıl değer verirsek, kitaba da öyle değer vereceğiz. İçindeki bilgiyi dijitale aktaracağız, ama yazma eserler bir mücevher gibi korunacak.

Tam da bu noktada zanaat ve sanat üzerinden birazcık cildi konuşmak istiyorum.

Valla, ben şimdi bu ikisi arasında çok kafayordum: Acaba ben zanaat mı yapıyorum, yoksa sanat mı? Hangisinin diye sorsalar, ben zanaatkâr olmayı tercih ederim. Çünkü yaptığınız işi o kadar mükemmel hâle getiriyorsunuz ki, iş artık kitabın içeriğinden çok kapağına yansımaya başlıyor. Mesela kapağı alıp bir çerçevenin ya da bir fanus içine koyalım, izleyelim; göz ona bakarak tatmin olsun. Aslına bakarsanız kitap konusunda zaten bir sapma yaşıyoruz. Kitap ne için yazılır? Bilgiyi saklamak ve bir arada tutmak için. Burada yazıdan bahsetmiyorum; bilgi nedir, önemli olan orası. İçinde ne yazdığı bizi ilgilendiriyor. Bu bilgi o kadar değerli ki, biz buna bakıp "Bunu daha güzel yazmalıyız" diyoruz. Aşama nereye geldi? Yazı, bilginin önüne geçti. Kur'an-ı Kerim üzerinden örnekleyelim. İndiği dönemde nereye yazabilirse oraya yazmış: duvara, eline geçen bir kâğıda... Harfe değil, bilgiye önem vermiş. Sonra biz bunu toparlayıp düzenli hâle

getiriyoruz. Zamanımız olduğunda yazıyı güzelleştirmeye başlıyoruz. Ama artık "vav" in kuyruğuna, "elif" in boynuna bakıyoruz. O dönemdeki anlamı, "Elif ne demek?" kısmını geçtik; o dönem onu zaten yapmışlar. Sonra, bu "elif" o kadar güzel ki, bunun etrafında bir şeyler yapmak istiyoruz. Tezhibe geçiyoruz; diyoruz ki, yaptık ama buna çok güzel bir giysi, bir kıyafet giydirelim. İş aslında böyle bir evrim sürecine giriyor. Biz bilgiyi unutarak sanatlara dalmış gibi oluyoruz. Ama ben yine köklerime, bilgiye ve zanaata geri dönmek istiyorum.

Aslında hocam şöyle de okuyabilir miyiz? Bazı coğrafyalarda medeniyet çanağı, kültür çanağı diyebiliriz. Bir medeniyet bir çanağın içerisinde demlendikçe çok daha üst seviyelere çıkıyor. Anadolu için bunu konuşabiliriz. Belki de Anadolu bunun en üst seviyesi.

Biz, kendi yetiştiğimiz kültürü; yani içine doğduğumuz kültürü beğeniyoruz. Başkaları bizden çok daha iyi bile olsa, insan alışılmışın dışındaki şeyden korkuyor. İçi-

ne doğduğun şey sana normal ve güzel geliyor; sonra diğerlerini reddediyorsun. Oysa hepsi güzel. Her şey yerinde güzel. Ben buna vardım sonunda. Mesela İngiltere'ye gidiyoruz, müzeleri geziyoruz. Mısır'dan getirilmiş lahitleri görüyoruz. Evet, Mısır da çok güzel. Ama o lahitler camın içinde, fanusun içinde güzel değil. Ben onları gidip piramitlerin içinde görmek isterim. Çünkü her şey kendi yerinde güzel ve orada yaşıyor. Bütün geleneksel sanatlar organiktir. Organik oldukları için yaşarlar. Plastik ya da sentetik olsalardı zaten yaşayamazlardı. Bizim karıştırdığımız nokta da tam burada başlıyor. Mesela hayvan... Hayvanın derisinden faydalanıyoruz; deri cilt yapıyoruz. Hayvan kesiliyor, diyorsun ki "Artık bu öldü, deri oldu." Ama benim için o deri hâlâ yaşıyor. Sadece formu değişti. Ölü değil. Cansız dediğimiz varlıkların da bir canı var aslında; ama bu başka bir canlılık. O hayvanın on iki yıllık yaşam süresini ben bin yıla çıkarıyorum. Öldürerek değil; dönüştürerek. Deri ne-

fes alıyor, organik bir malzeme ve bin yıl dayanabiliyor. Bu ölü değil; bu da yaşıyor. Ona göre muamele etmen gerekiyor. Plastiği düşünün: Doğada üç yüz yılda yok oluyor diyoruz. Ama deri yok olmuyor; bin yıl yaşıyor, uyum sağlıyor, form değiştiriyor. İşte bu yüzden geleneksel olan, organik olan yaşamaya devam ediyor.

Çünkü ruhunuzdan işliyorsunuz hocam.

Ya, ruhu da geçiyor.

Siz kendinizden bir şey katıyorsunuz. Yeni bir karakter yaratıyorsunuz.

Tabii, biz beraber yaşıyoruz, etkileşime giriyoruz. Onların hepsi tamam. Ama yine de o canlıdan çıkan şey de organik. Yani canlanmış, bir forma gelmiş bir şey ve canlıdan ayrılmış bir parça da organik. Ben ondan bahsediyorum. Bugün toprak boyalarla laboratuvarında üretilmiş boyaları tartışsak, doğaya uyum sağlayan ve doğada var olacak bir yapı önem kazanıyor. Mesela en son İstanbul Mus-haf'ını Hüseyin Hoca'yla yaptığımızda bunu gördüm. Organik bir malzemeye sentetik bir malzemeyi yan yana getirdiğimizde, organik olan yaşadı, sentetik olan nefes alamadı. Plastikte yaşam olmadı. Ama eğer dış kabı organik olursa, ikisi birbirine destek olur: "Sen benimle yaşa, ben seninle yaşayayım," gibi. Organikse her şey organik olacak; plastikse her şey plastik olacak. İkisi asla uyum içinde yaşayamaz.

Temennidir ya da duadır; inşallah bu meslek çok uzun seneler devam eder.

Kitap meselesini hemen anlatayım. Biz bu kitapları yaşatmak için, dijitale geçsek veya hiç basmasak bile, onları hep koruyacağız. Dünya yok olmadığı sürece, bir göktaşı düşmediği sürece, her şey toprak olmadığı sürece, biz insanoğlu güzelliğinden ötürü bir şeyleri değerli buluyoruz. O yüzden insanlar bir şeyi güzel yaptığında, ona bakıyoruz ve anlamasanız bile diyorsunuz ki: "Bunu saklayayım." Anlıyor musunuz? Yaşamaları için bir şeyin güzel olması gerekiyor. Burada eserden bahsediyorum. Yoksa güzel olanı yağma-

lıyoruz. İnsan, gerektiğinde bir tahakküm hakkı alıyor, biraz rahat kalabilmek için. Bence bir şey gerektiği yerde güzel, gerektiği yerde silik olmalı. Yoksa herkes güzel olursa hiçbir şeyin değeri kalmaz. Senin bakışın güzel, muhakkak bir şeyin güzelliği vardır. Mükemmel diye bir şey varsa, o da aslında bir kusurdur. Bunu 50 yaşına yaklaşırken anladım.

Kesinlikle hocam. Yani bir şeyi eşsiz yapan da odur.

Evet. Yani eşsizlik, mükemmellik dediğimiz... O bize kusurdu.

Bu zanaat-sanat çok daha uzun sürer. Birilerinin gönlüne düşer, birilerinin gönlünde yer eder ve o yer ettiği noktada da tekrardan devam eder. Bu mesleğe gönül verenler için, ya da verecek olanlar için ilham olmanız adına da diyebiliriz. Vereceğiniz tavsiyeler muhakkak vardır. "Ben geçtim ama bu yoldan, benim geçtiğim yol biraz zahmetliydi. Belki bu yolun birazcık daha zahmeti azalır," diye vereceğiniz tavsiyeler neler? Ya da her yol kendilerine mi özgü, kendilerine göre mi eşsiz?

Bu işi gerçekten devam ettirmek isteyen herkes önce ehlini bulmalı. Bu durum tüm işler için geçerli. Gerçekten yapmak isteyen kişi, dünyanın öbür ucunda da olsa, ehil kişiyi ve ehil bilgiyi arayacak; bulana kadar, emin olana kadar peşini bırakmayacak. Bazen tesadüf gibi görünen durumlar olur, ama tesadüf diye bir şey yoktur. Biz ona tesadüf diyoruz. İnsan talep etmeyi sürdürmek zorundadır, karşısına çıkmaya bile. Hani derler ya, "Aramakla bulunmazmış ama bulanlar yalnızca arayanlarmış." Bu çok doğru bir sözdür. Bu konuda tavsiyem şudur: Benim gibi olmasınlar. Egolarını bırakmalı, lütfen egolarını bırakmalılar. İyi bir hoca bulsunlar.

Hoca-talebe ilişkisi bu işte gerçekten birinci sıradadır. Hoca-talebe ilişkisine, iradelerine ve gösterdikleri sebatkârlığa dikkat etsinler.

Ama hocam siz egonuzu güzel şeyler için kullanmışsınız.

Dediğim gibi işte, benim egom dikkat çekti.

Hocam, sizin egonuz biraz iradeye dönüşmüş aslında.

Egomu doğru kullanmışım en azından. İnsanda kullanmamışım. Ben onu yapmamışım. İşime kanalize olmuşum. Güzel de olmuş. Ben öyle düşünüyorum.

Normalde ben bu soruyu bir kez de ters-ten soruyorum. İnsanlar neyi yapmalarından çok, neyi yapmamaları akıllarında çok daha fazla yer ediyor sanki. Neyden kaçınırlar?

Buluş meselesi de önemli. "Bunu ben buldum" demekten kaçınacak insan olmalı. Çünkü zaten bulunan bulunmuş. Senin haberin yok diye kimsenin yapmadığını düşünmekten bir kere uzak durmak lazım. Dünyada insanlar "Ah, buldum!" derler, ama aslında sen bulmadın; o zaten vardı, senin haberin yoktu. Bu tür düşünceler insanı gereksiz bir çukura düşürür. Evet, sanatında ya da yaptığın işte en iyisi olmak için çalışacaksın. Ama insan asla "oldum" dememeli. Çünkü "olmak", aslında ölmek demektir. "Oldum" dediğin an, bıraktığın an demektir. Benim tavsiyem, her zaman amatör ruhunu korumak. Ne iş yaparsan yap, hep merakla ve istekle devam et. Bunu İslam Hoca'da gördüm. Hoca, 60 yıl boyunca ciltle uğraşmış, ömrünü vermiş. Ve hâlâ der ki: "Doymadım. Bir daha olsa bir daha yaparım." Ona "Bir bu ka-

dar daha iş yapar mısınız?" diye soruyorlar, "Bir bu kadar daha yaparım" diyor. Ama hiçbir zaman "oldum" demedi ve asla demeyecekti. Çünkü hâlâ görmediği, yapmadığı, denemediği çok şey var. İşte insan "oldum" çukuruna düşmemeli. Tecrübe çukuru tamam, ama "oldum" çukuru insanın hayatını mahveder. İster birinci yılında ol ister yüzüncü yılında... "Oldum" dediğin an, çöküş başlamış demektir.

Teşekkür ederim hocam.

İslam Hoca'yla unutamadığınız bir anınız var mı? Muhakkak çok vardır. İlk akınıza gelen birkaçı.

Ben mesleki açıdan konuşayım. Yani İslam Hoca'nın bu meslekte nereden nereye geldiğini görmek açısından bir anıdan bahsedeceğim. Hocamın kendi işine nasıl tamamen gömüldüğünü gözlemladim. Hoca, işini yaparken çevresindekilerin farkında bile değil. Mesela atölyede bir restorasyon yapılması için bir Kur'an-ı Kerim sayfası geldi. Sayfa öyle hasarlıydı ki, normalde kimse elle yemezdi; parçalar puzzle gibi dağılmıştı. Ama hoca, normalde kimsenin cesaret edip tutamadığı parçayı, eline alıp fırçası, yapıştırıcısı ve Japon kâğıdıyla hiç dokunmadan bütünlendi. Benim gözlerimin önünde sayfayı restore etti. İşini bitirdikten sonra kendine dönüp, "Aferin İslam," dedi.

Bu çok kıymetli bir şey biliyor musunuz hocam? İnsanın bir başkasına ihtiyaç duymadan kendisini takdir edebilmesi. Bir arkadaşım bana şunu anlatmıştı. Kendisi mimar. Dedi ki bir iş, bayağı zor bir iş, üstesinden geldim ve artık eserimin karşısına geçtim ve onu izliyorum. Çıkan iş karşısında kendi kendimi öp-

tüm ve bu istemsiz oldu. "Kendi kendine bu işin de altından kalktın. Aferin bana," dedim diyor.

Bence o an orada değiller; kendileri de bir adım geri çekiliyor. Birçok meslek dalında, kendini aşmaya çalışan insanların hikâyelerini duyuyoruz; İslam Hoca'nın durumu da öyleydi. Kendi benliğini adeta dışarıya koyuyor. "Ben İslam Seçen değilim, ama bana verilen bu eğitim, aldığım bu meleke, zanaat neyse artık adı..." diyor. Ama işin içinde kendisi bile ona tamamen inanmıyor. Normal bir insan gözüyle bakınca, bunun başarılamayacağına dair bir şüphe duyuyor. Ama içeriden bir ses: "Hadi, yaparsın," dediği anda başlıyor işe ve o şüpheleri bir kenara bırakıyor. İş bitirdikten sonra ise kendine dönüp, hayretle: "Aferin sana... Ben değilmişim gibi izledim, nasıl yaptığımı," diyor. Bu, belki çok az insanın yaşayabileceği bir deneyim ama şahit olanlar için unutulmaz bir an.

Şöyle de diyebilir miyiz hocam: Karşılaşılan her sorun bir meydan okuma. Kişinin kendisine, mesleğine karşı kendisini farkında olmayan insanların işi bu.

Kesinlikle.

O meydan okumayı kazandığı anda, kendi içinde farkına varıyor: "Evet, bu meydan okumayı da kazandım. Aferin bana." İslam Hoca'da da durum muhtemelen böyleydi; Allah rahmet eylesin. İnsanlar demiştir ki: "Bu nasıl olacak, bu bir araya gelecek mi?" O meydan okumaları aştıktan sonra, kendi kendine diyor ki: "Evet, ben bunu başardım... Aferin bana." O an, daha önce çok mimarın denediği, başaramadığı işleri hatırlıyor; geri dönmüşler, becerememişler. Ama o başardı. İşte insanın kendi yaptığı işe hayret ettiği an burası: "Ben mi yaptım ya?"

Kesinlikle hocam.

İslam Hoca'm deri tıraşlamayı çok severdi. Bir gün büyük bir deriyi ıslattık, tıraşlamaya başladık. Atölyemiz karanlıktı; tek bir penceresi vardı, bu yüzden ışık yakmadan çalışmak mümkün değildi. Derinin yarısını bitirmiştik, yarısı hâlâ duruyordu, tıraşlanması gerekiyordu. Tam o anda elektrikler kesildi. Ben hemen telaşlandım. "Hocam," dedim, "ben size elektrik bulayım, mum bulayım," diye sağa sola koşturmaya başladım. Bir şeyler bulup geri geldim. Şakayla karışık, "Hocam sen elektriksiz de tıraşlarsın zaten, kör tıraşlarsın bunu," dedim. Bir baktım, "Böyle mi?" dedi ve zifiri karanlıkta deriyi tıraşlamaya devam etti. Hocayla yaşadığımız anılar bitmez. Hep çözüm üretmek, hep kurtarmak... Hoca'nın bize aktardığı temel yaklaşım buydu. Mesela şöyle derdi: "Dünya üzerinde tek bir kitap kalsa bile, onu kurtarmak gerekir." Kurtarılamaz denileni bile kurtarmaya kendini adanmıştı. Zaten kendisi de şöyle derdi: "Ben haddimi aşmayı severim."

Sınırlarını merak ediyor aslında. "Sınırım ne kadar..."

Mesela bir kitap görmüş, tamamen kül hâline gelmiş. Sigara külünü tablaya koyduğunuzda yanar, ama formu bozulmaz ya, işte o kitap da öyleydi; durdukça külleşmiş. Dokunduğun anda dağılacak kadar hassas. Ama görüntü hâlâ kitaptı. Hoca baktı ve dedi ki: "Kurtulmaz, bu kadar." Yanındaki hocayı tanıyan biri hemen ekledi: "Hoca 'kurtulmaz' dediyse, kurtulmaz."

Yani bu nokta da kısmetiniz ve nasibiniz çok.

Dediğim gibi, farklı eğitimler aldım ve hayatım değişti. Aslında vakit kaybetme lük-

süm kalmamıştı. Bu yüzden hayat bana sonraki dönemde tam nokta atışı yaptı: "Sen buralarda niye oyalandın? Bu işlerle niye uğraştın?" dedi. "Tamam, bundan sonra sana nokta atışı yapıyorum," dedi hayat.

Aslında bir hazırlık süreci olarak da görebiliriz.

Her şey olabilir. Hayat herkese farklı ilerliyor, farklı iş görüyor.

Kesinlikle. Yani sizin yolunuz...

Ben 20'li yaşlarımda muhtemelen hocayı beğenmezdim.

Muhtemelen.

O beğenmeme şeyimi atlattım 30 yaşında.

Yani o süreç biraz olgunluk süreciniz gibi olmuş. Belki dediğiniz gibi 20'li yaşlarınız ya da daha erken yaşlarda karıştıysanız muhtemelen olmazdı ve belki bir daha böyle bir şansınız olmayacaktı.

Olgunlaşma tarzıydı yani.

Kesinlikle. O sürecin, o yolun sizi demlemesi gerekiyordu. O demleme süreci olmadan olmaz.

Her şey yerli yerinde.

Kesinlikle. Zaman, mekân, kişi... Her şeyin olması gerektiği yerde ve olması gerektiği zamanda olduğuna inanıyorum.

Hocayla tanıştığımızda herhalde yetmişli yaşlarındaydı. Karşınızda, hayatı boyunca deneyimlediği sürecin olgunluğunu yaşamış bir insan var. Artık yaşlılık dönemine girmiş, biyolojik olarak da devam etmesi mümkün değil. Ama o, biriktirdiği tüm bilgiyi ve deneyimi yeni öğrencisine adeta kovayla boca ediyor.

İşte gelenek bu demek: senin kaybını sıfıra indiriyor. Usta-çırak ilişkisi böyle işliyor. Sıfırdan başlasan ve cilt sanatında ustalaşmak istesen, hayat ve madde engel olur; ömrün yetmez. Bu yüzden, usta bu tür sanatlarda gelişim açısından vazgeçilmezdir: Tüm hataları yapmış, ayırtmış ve doğrularını sana aktarıyor.

O noktada, hocayla öğrenci arasındaki uyum çok belirleyici. Öğrenci, tamamen hocasına güvenecek ve "Hocama güveniyorum" diyebilecek bir noktada olmalı.

Doğru insanı bulmak, doğru insanla karşılaşmak demek. "Ben sana kendimi veriyorum" dediğin noktada, bu tam olarak tabiiyettir. Tabiiyet dediğimiz olay da burada devreye giriyor. Hocanın "dediğini yap, yaptığını yapma" kısmı da bundan kaynaklanıyor. Çünkü biz zaten hocanın yaptığı şeyi aynen yapamayız. Hocanın anlattığı bir hikâyeye vardı: Padişahın kılıcının kını bozulmuş. Vezir, kını çarşıya götürüp ehline tamir ettirmiş. Usta, "Bir altın" demiş. Vezir, "Çok para istedin ya" demiş. Usta, kını düzeltip geri vermiş. Vezir eve gidince fark etmiş ki kını daha da bozulmuş; koşup tekrar ustaya götürmüştü. Bu sefer usta "İki altın" demiş. Hoca bu hikâyeyi sık sık anlatırdı.

Şimdi mesela siz bir cildi muazzam süslediniz, yaptınız, ama hoca neye bakıyor biliyor musunuz? Teknik açıdan bakıyor. Bizim "kâğıt suyu" dediğimiz bir kavram var. Eğer kapağın suyunu ters kullanmışsanız, kapak yamulmuşsa, siz bunun farkında olmayabilirsiniz. Hoca ise ilk olarak teknik hatayı görür. Üstündeki bezemeyi fark etmez bile. Ona göre iskeleti bilmiyorsunuz; önce yapının doğru kurulması, kâğıdın suyunun anlaşılması

gerekir. Üstündeki güzellik, temeli yanlışsa işe yaramaz.

Çok teşekkürler. Son olarak hocam.

Bir kütüphane bülteni olduğu için, bana hayatınızda yer etmiş üç yazar ve üç kitap söyler misiniz?

İhsan Oktay Anar'ı çok seviyorum, özellikle *Suskunlar* ve *Puslu Kıtalar Atlası* kitaplarını. Aslında bütün kitaplarını okudum. Özellikle *Suskunlar*, benim için çok şey ifade ediyor; Çemberlitaş'tan falan bahsediyor. Kendimi zaten onun anlattığı sokaklarda yaşar, dolaşır gibi hissediyorum ve hayatım burada değiştiği için onu ayrıca seviyorum. Hatta aynı kitabı on yıl sonra tekrar okuduğunuzda, başka detayları fark ediyorsunuz.

Kesinlikle. Çünkü sen değişiyor ve gelişiyorsun.

O yüzden öyle çok sevdiğim kitapları bir daha okumayı da çok seviyorum. *Simyacı* kitabı çok güzel bir kitaptır.

Zahir'i okudunuz mu peki hocam?

Evet, okudum. Döndürüp döndürüp okuyorum. O rüyalar falan... Geldik de buralara kadar. Aslında her şey kökümüzdeymiş. O kitaplardan birçok şey anlayabilirsiniz. Bence eskimeyecek bir kitap, kesinlikle. Ve böyle kitaplardan çok var.

Hocam, isteğinizi söyleyebilirsiniz. Sınırlamak zorunda değiliz.

Mesela *Bülbülü Öldürmek* diye Harper Lee'nin bir kitabı var. O da çok etkileyici, çok güzel bir kitap. Herkesin okuması gereken bir kitap.

Yaşlı Adam ve Deniz (İhtiyar Balıkçı), Ernest Hemingway.

Kesinlikle.

Ben tavır olarak bakıyorum. Herkesin kendine ait bir tavrı var. Bak, bu tavır dediğimiz şey zaten bir imza gibi. Bunu her yaptığım işte kullanıyorum. Bütün hatırlara bakıyorsun; ebruyu gözünden değerlendirirsen, artık o kadar çok ebru yaptım ki, bana hangi ebruyu getirirsen getir, kimin olduğunu biliyorum. Çünkü tavrını tanıyorum. İşte bahsettiğimiz tavır bu. Adam sert bir adammış, adam yumuşak bir adammış... Bu tavır, insanın saklamaya çalışsa da bir süre sonra ortaya çıkan özelliği. Mesela dudak bükmek, kaş süzmek, elini belirli bir şekilde tutmak gibi... Hayatında hep var olan bir tavidir ve bütün işlerine yansır. Hatta imza atmasına gerek yoktur; eskiden o insanlar o kadar ehil oldukları için imza atma gereği duymamışlar. Tavırlarından tanıyormuşuz zaten. O kadar nadirler ki. Ama sonra işler çoğalınca, insanlar dahil olunca, imzaya gerek olmuş; çalınmış, "Ben yaptım" denmiş, haberi olmamış. Yine de sonraki dönemde imza atmak güzel bir şey; bu, "Ben bu işin arkasındayım" demektir. İmzasız olmamalı.

Bence de hocam. Ben mesela ilk söylediğinizi bazı yazarlar ya da bazı sanatçılar için hissedebiliyorum.

Yok, bazılarında o kadar bariz.

Kendi mesleğimden örnek vereyim, ben bir tarihçi olarak Halil İnalçık'ın yazmış olduğu yazıyı çok rahat ayırt edilebiliyorum. Çünkü kullanmış olduğu kelimeler, cümle yapısı, olaya yaklaşışı... Halil İnalçık kokuyor çünkü.

Siz kendinizden emin oldukça yaptığınız işe yansıyor. O da sizin o tavrınızı oraya koymanıza sebep oluyor. Ama yaptığınız şeyden emin değilseniz, hep böyle bir şüphe içindeyseniz tereddüt ediyorsunuz. Te-

reddüt edince de o tavır orada yansımıyor. O yüzden olgunlaşmak böyle bir şey.

Sohbetimizin başında güzel, hoş ve insanı besleyen sohbetin olmazsa olmazlarını konuşmuştuk. İki saate yaklaşan zamanın sonunda amacımıza ulaşabilmişizdir umarım.

Kesinlikle.

Sohbetin amacına ulaştığına çok sevindim. Hocamın dediği gibi işte ben buradan böyle ayrılırken çok mutlu ayrılıyorum.

Başka şeyler de düşüneceksiniz. Aslında

da içinizde zaten var olan ama duyduğunuzda bir anda yerine oturan şeyleri alıp, onları harmanlayarak bambaşka bir noktaya varacaksınız. Zaten hepimiz birbirimizden besleniyoruz. Bakın, sizin sorduğunuz sorular, hatta hiç dillendirmediğiniz tavırlar bile bende sonradan güzel düşünceler doğuruyor. Etkileşim dediğimiz şey tam olarak bu değil mi?

Kesinlikle hocam.

O yüzden şey diyeyim, kiminle, ne kadar kötü niyetli olan insanlarla bile bir araya gelip etkileşim içine girersek girelim, bizdeki iyiyse sıkıntı yok.

Melike Hocam, bizi kırmayıp sohbetinizle bültenimizi güzelleştirdiğiniz için çok teşekkür ederim.

Ben teşekkür ederim.

Yani benim için çok büyük bir mutluluktu. Ben çok fazla şey öğrendim kendimce. Çok da mutlu oldum.

Hayret edin. Düşünün, düşünün, hayret edin. Ben gerçekten öyle diyorum.

İslam Seçen Hoca'nın anısına...

Metin Tevfik And

Tuğba Sevil

Metin And, Rodoslu Reşit Bey ile Vidinli Seniha Hanım'ın çocuğu olarak 17 Haziran 1927'de dünyaya geldi. 1946'da Galatasaray Lisesi'nden mezun olduktan sonra, çocukları olmayan dayısı Cenab Bey ve eşi Sevda Hanım tarafından evlat edinilmesiyle birlikte "Çavdar" olan soyadı "And" olarak değişti.

Lise yıllarında, babasının teşvikiyle müzikle ilgilenmeye başladı; bunun üzerine İstanbul Belediyesi Konservatuvarı'nda dışarıdan Ferdi Von Statzer ve Cemal Reşit Rey'in derslerine devam etti. 1950 yılında İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni bitirdi.

Uluslararası ekonomik hukuk alanında yüksek lisans yapmak üzere gittiği İngiltere'de ilgisi giderek sahne sanatlarına yöneldi. Ardından Almanya'da deneyim kazanmak üzere staj yaptı. 1953'te yurda döndüğünde, dışarıda bulunduğu yıllarda gönlünü kaptırdığı ve araştırmaya başladığı müzik, bale, tiyatro ve opera üzerine yazılarını kaleme almaya devam etti. Bir burs aracılığıyla New York'a giderek opera, bale ve tiyatro üzerine aldığı eğitimlerle bu tutkusunu daha da derinleştirdi.

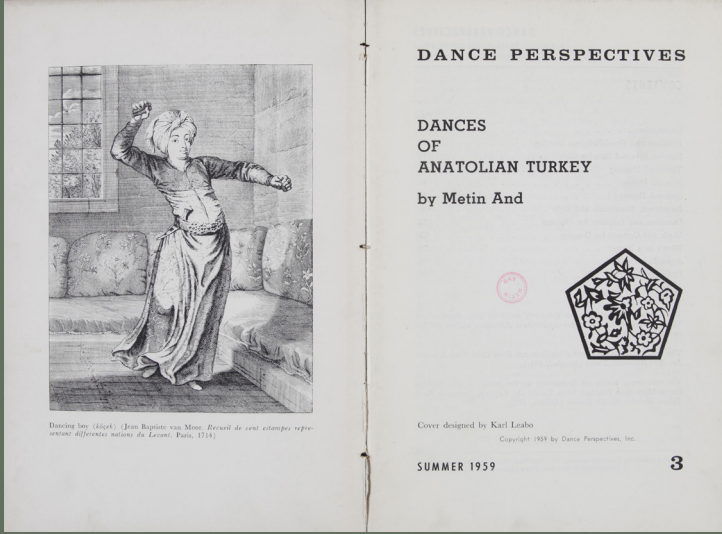
Metin And, 1969'da *Meşrutiyet Çağı Siyasal, Hukuksal ve Toplumsal Düzeninin Türk Tiyatrosuna Etkisi* başlıklı teziyle yüksek lisansını tamamladı. 1975'te *Osmanlı Tiyatrosu* teziyle doktor, 1980'de ise *Dünyada ve Bizde Gölge Oyunu* takdim teziyle profesör unvanını aldı. Kuruluşundan itibaren üyesi olduğu Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tiyatro Bölümü'nde otuz yılı aşkın süre ders vererek Türk tiyatro tarihine kalıcı bir iz bıraktı.

Emekliliğinin ardından da yurt içinde ve yurt dışında konuk öğretim üyesi olarak Türk geleneksel sahne sanatlarını anlatmayı sürdürdü. Genç yaşlarından itibaren gittiği şehirlerdeki arşiv ve kütüphanelerde titizlikle araştırmalar yapan And, Türk tiyatrosu ve özellikle geleneksel Türk tiyatrosu üzerine yayımladığı kitapların yeni baskıları ve yeni çalışmaların hazırlığıyla meşgul oldu.

Türk tiyatro tarihinde silinmez izler bırakan Metin And, 30 Eylül 2008 tarihinde Ankara'da geçirdiği kalp krizi sonucu yaşamını yitirdi ve İstanbul Yeni Topkapı Mezarlığı'nda toprağa verildi.

Metin And'ın vefatının ardından bıraktığı zengin kültürel mirasa kızı Esra And sahip çıktı. Onun aktardığına göre, And'ın özel arşivinde yer alan yaklaşık 15.000 dia, 3.000 kadar fotoğraf ve 1.500'e yakın çeşitli dergilerde yayımlanmış yazı konularına göre titizlikle tasnif edildi. Tiyatro, bale, halk bilimi, gölge oyunu ve tasvir sanatları başta olmak üzere 10.000'e yakın kitabı ise Haliç Üniversitesi Kütüphanesi'ne bağışlandı. İllüzyon

alanındaki kitaplar, Metin And'a imzalanmış eserler ile maske, plak ve zar gibi çeşitli koleksiyon parçaları ise kızı tarafından özenle korunmaya devam ediyor. Bunun yanında, And'ın değerli gölge oyunu tasvirleri koleksiyonu, Bursa'daki Karagöz Müzesinde kendi adına ayrılmış özel bir bölümde sergilenmektedir.

Metin And'ın küçük bir merakla başladığı illüzyon çalışmaları, zamanla yaşamının en güçlü tutkularından birine dönüştü. Ara ara sahnelediği bu tutkusunu *Sihirbazların İzinde* adıyla kitaplaştırmak istedi; ancak bu isteğini gerçekleştirmeye ömrü yetmedi.

Metin And, akademik üretkenliği ve araştırmacı kimliğiyle olduğu kadar aldığı ödüllerle de kültür dünyasında özel bir yere sahiptir. Aldığı başlıca ödüller arasında;

Geleneksel Türk Tiyatrosu kitabıyla Türk Dil Kurumu Bilim Ödülü (1970), *Osmanlı Şenliklerinde Türk Sanatı* ile Sedat Simavi Sosyal Bilimler Ödülü (1983), Fransa Devletinin "Officier de l'Ordre des Arts et des Lettres" Nişanı (1985), İtalya Cumhurbaşkanı'nın Şövalyelik Nişanı (1990) ve Devlet Opera ve Bale Genel Müdürlüğü'nün Onur Ödülü (2007) bulunmaktadır.

Yaşamı boyunca ardi ardına önemli eserler veren And'ın başlıca çalışmaları arasında şunlar yer almaktadır: *Gönlü Yüce Türk: Yüzyıllar Boyunca Bale Eserlerinde Türkler* (1958), *Kırk Gün Kırk Gece: Eski Donanma ve Şenliklerde Seyirlik Oyunlar* (1959), *Türk Köylü Dansları* (1964), *Meşrutiyet Döneminde Türk Tiyatrosu (1908-1923)* (1971), *Tanzimat ve İstibdat Döneminde Türk Tiyatrosu (1839-1908)* (1972), *Ritüelden Drama - Kerbelâ - Muharrem - Ta'ziye* (2002), *Oyun ve Bügü: Türk Kültüründe Oyun Kavramı* (2003), *16. Yüzyılda İstanbul: Kent - Saray - Günlük Yaşam* (2011), *Osmanlı Tasvir Sanatları 1: Minyatür* (2014), *Osmanlı Tasvir Sanatları 2: Çarşı Ressamları* (2018), *Kısa Türk Tiyatrosu Tarihi* (2019), *Dionisos ve Anadolu Köylüsü* (2019) ve *Karagöz* (2019).

Kaynalça

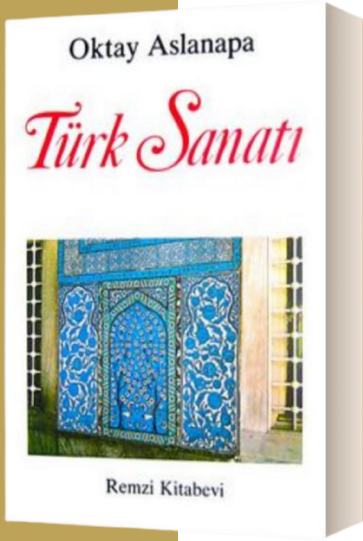
<https://islamansiklopedisi.org.tr/and-metin>

<https://www.youtube.com/watch?v=9oHcWEVScEO>

Kitap Tahlili

Bahar Avcı

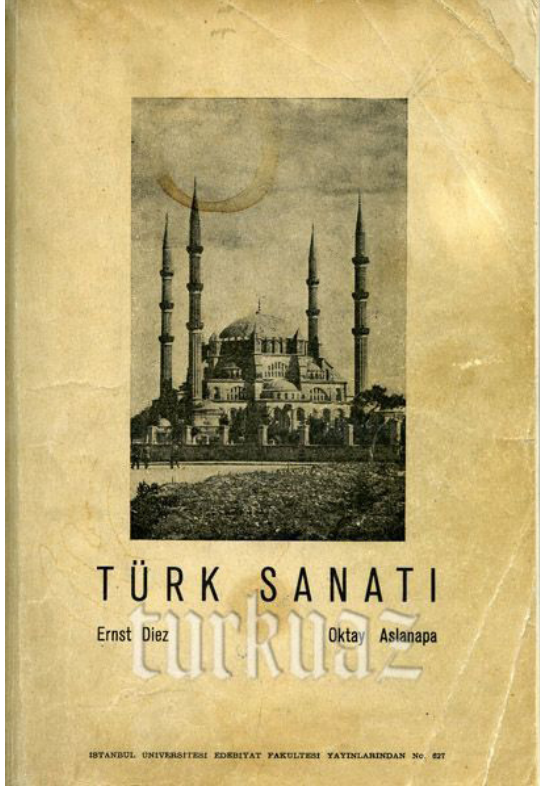
Türk Sanatı Oktay Aslanapa

Bir milletin duyarlılıklarını, ufkunu ve vizyonunu yansıtmaya açısından güçlü bir ayna olan sanat, milletin dayandığı değerler manzumesini bünyesinde barındırarak geçmişin güçlü ve dinamik yönlerini şimdi ve geleceğe taşıma noktasında güçlü bir misyona sahiptir. Bu anlamda tarihsel olarak sanatın gelişim, değişim ve dönüşüm süreçlerinin takip edilerek sanat tarihini bütüncül bir şekilde idrak etmek bir milletin dayandığı esasları ve prensipleri "okumak" açısından önemlidir.

Türk milleti özelinde Oktay Aslanapa'nın kaleme aldığı "Türk Sanatı"

isimli kitap böylesi bir okumaya imkân veren temel eser niteliğindedir.

Yazar, eserin önsözünde hangi niyet ve amaç ile bu çalışmayı ortaya koyduğunu şu şekilde dile getirmiştir: "Burada ana fikir birbirinden uzak bölgelerde meydana getirilen eserler arasındaki bağlantıları çeşitli bakımlardan araştırıp, desenler ve planlarla göstererek, Türk sanatının bütünlüğünü ve devamlılığını ortaya koymaktır." Yazar tarafından vurgulanan "sanatın bütünlüğü ve devamlılığını ortaya koyma" düşüncesi söz konusu eserin dayandığı temel fikri ifade etmesi açısından önemlidir.

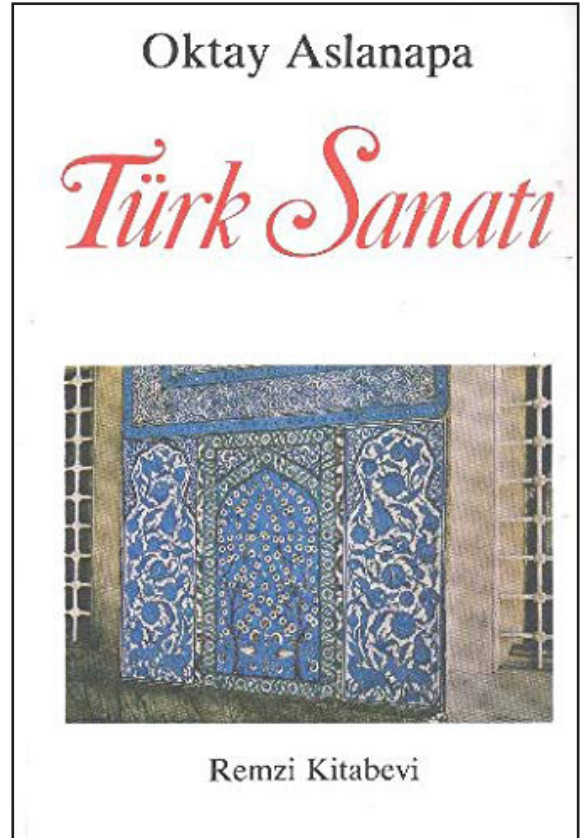

Eserde kronolojik bir bölümlendirme yapılmıştır: İlk iki bölüm "İslamıktan Önce Türk Sanatı" ve "İslamıktan Sonra Türk Sanatı" genel başlığına ayrılmıştır. Burada yazar mukayeseli bir okumaya ve değerlendirmeye de imkân vermiş olmaktadır, Daha sonraki bölümde Türklerin hüküm sürdüğü farklı coğrafyalardaki sanat görünümleri "Karahanlı, Gazneliler Sanatı" başlığı altında incelemiştir. Bu bölümü takiben Hindistan, Suriye, Mısır bölgelerinde oluşan Türk sanat özellikleri yerini almıştır. Daha sonra Selçuklu sanatı, Anadolu sanatı ve Beylikler dönemi sanat algılayışına dair bilgi ve değerlendirmeler karşımıza çıkmaktadır. "Türk Mimarisine Giriş" üst başlığı ile Fatih, Kanuni dönemlerindeki mimari 17. ve 18. yy mimari dönemleri anlatılmıştır. "Son Devir Osmanlı Mimarisi" başlı-

ğı ise modernleşme sürecinde sanata yansıyan ve sanat üzerinden okunan değişimi görmek açısından önemlidir.

Eserin sonraki bölüm isimleri ise "Osmanlı türbeleri, hamamları, çeşmeleri, kumaşları, oyma ve kabartmaları, Osmanlı ve Selçuklu dönemi halıları" konu başlıklarına ayrılmıştır. Osmanlı çini, hat ve minyatür sanatlarına dair araştırmaları takiben tuğralar, kalem işleri üzerine yapılan incelemeler son bölüm başlığı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Söz konusu eser zengin görsel materyalleri içermesi, sanat tarihini bütüncül bir göz ile değerlendirmeye imkan vermesi, sanatın hemen her dalına dair araştırma ve incelemelere yer vermesi açısından sanat tarihi üzerine yapılacak çalışma ve okumalarda önemli bir referans kaynağıdır, diyebiliriz.

KÜTÜPHANE TANITIMI

İSAM KÜTÜPHANESİ

Bilgi, Kültür ve Araştırmanın Buluşma Noktası

Beyza Nur Ataer

Türkiye’de İslam araştırmaları ve sosyal bilimler alanında yapılan çalışmalara yön veren en önemli bilgi merkezlerinden biri olarak öne çıkan İSAM Kütüphanesi, Türkiye Diyanet Vakfı bünyesinde faaliyet gösteren İslam Araştırmaları Merkezi’nin en güçlü ilim altyapılarından biridir. Sahip olduğu kütüphane ile yalnızca bir okuma alanı değil; aynı zamanda ilim, araştırma ve düşünce üretiminin kalbinin attığı canlı bir merkez konumundadır. Kurulduğu günden bu yana akademisyenler, araştırmacılar, lisansüstü öğrenciler ve ilim meraklıları için güvenilir bir başvuru kaynağı olmayı sürdürmektedir.

İSAM Kütüphanesi, dini ilimler başta olmak üzere tarih, edebiyat, felsefe, sosyoloji, sanat ve kültür alanlarında son derece zengin bir koleksiyona sahiptir. Güncel resmî verilere göre kütüphanede **yaklaşık 333.000 kitap, 4361 süreli yayın, 38.100 e-kaynak** bulunmaktadır. Klasik eserlerden güncel akademik yayınlara, süreli yayınlardan nadir basımlara kadar uzanan bu geniş koleksiyon, araştırmacılara derinlikli ve güvenilir bir çalışma imkânı sunmaktadır. Osmanlıca eserler, yazma ve nadir matbu kaynaklar da kütüphanenin en kıymetli zenginlikleri arasında yer almaktadır.

İSAM yalnızca kitap ve dergi koleksiyonu ile sınırlı kalmamakta; aynı zamanda Türk tarih, edebiyat, kültür ve sanat makaleleri veritabanı, ilahiyat makaleleri veritabanı, Osmanlıca makaleler, Osmanlı salnameleri, risaleler, tez arşivleri, dokümantasyon dosyaları ve geniş arşiv katalogları gibi çok sayıda dijital kaynağı da kullanıcıların erişimine sunmaktadır. Böylece İSAM, basılı kaynakların yanında güçlü bir dijital bilgi ve dokümantasyon altyapısı ile çok katmanlı bir araştırma ortamı oluşturmaktadır.

Modern kütüphanecilik anlayışıyla hizmet veren İSAM Kütüphanesi, beş katlı müstakil binasında aynı anda yaklaşık 560 kişiye çalışma imkânı sunan oturma kapasitesiyle dikkat çekmektedir. Düzenli katalog sistemi, güçlü teknik altyapısı ve araştırma dostu çalışma ortamıyla uzun süreli akademik çalışmalar için son derece elverişli bir ortam sağlamaktadır. Sessiz ve verimli çalışma alanları, tez ve makale yazım süreçlerini desteklerken; danışma hizmetleri ise kullanıcıların doğru kaynağa hızlıca ulaşmasına yardımcı olmaktadır.

Bu yönüyle İSAM, yalnızca zengin bir kitap koleksiyonundan ibaret değildir; aynı zamanda bilimsel üretimi besleyen güçlü bir akademik ekosistem işlevi görmektedir.

İSAM Kütüpha-

nesi'nin en önemli özelliklerinden biri, Türkiye'de yürütülen en kapsamlı ilmî çalışmalarından biri olan **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi** başta olmak üzere birçok akademik projeye kaynaklık etmiş olmasıdır. Bu güçlü birikim, İSAM'ı yalnızca ulusal ölçekte değil, uluslararası düzeyde de saygın bir araştırma merkezi hâline getirmiştir.

Kütüphane, haftanın her günü **09.00 – 23.00 saatleri arasında** hizmet vermektedir. Bu uzun çalışma saatleri sayesinde araştırmacılar, yoğun akademik takvimlerine rağmen çalışmalarını rahatlıkla sürdürebilmektedir. Bilginin, düşüncenin ve akademik üretimin merkezinde yer alan İSAM Kütüphanesi; geçmişin ilmî mirasını bugünün araştırmacılarıyla buluşturan, geleceğin çalışmalarına ise sağlam bir zemin hazırlayan öncü bir kurum olarak faaliyetlerini kararlılıkla sürdürmektedir.

Kaynakça:

<https://kutuphane.isam.org.tr/>

Hacer Güleç - Fatma Sümeyra Koray

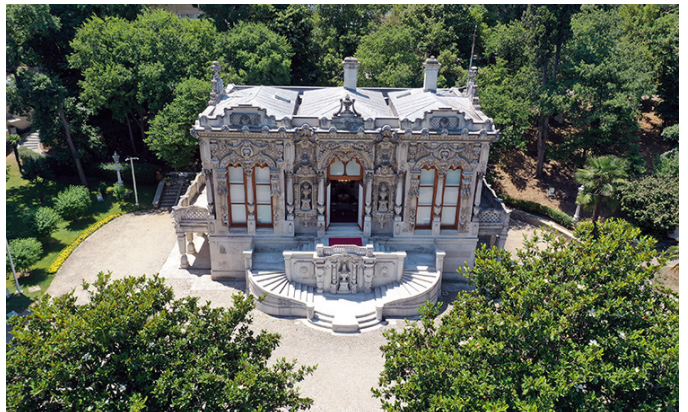
CAM SANATININ İZİNDE: BEYKOZ CAM VE BİLLUR MÜZESİ

Beykoz Cam ve Billur Müzesi, Beykoz ilçesinin Merkez Mahallesi'nde yer alan ve Millî Saraylar Başkanlığı'na bağlı bir cam ve kristal müzesidir. Adını, Abdülmecid döneminde yaptırılan ve devrinin en önemli cam fabrikası olan *Beykoz Cam ve Billurât Fabrika-i Hümayûnu*'ndan alır. Osmanlı'nın 1800'lü yıllardaki sanayileşme hamleleri kapsamında kurulan imalathaneler arasında bulunan bu fabrika, Türk cam endüstrisi için bir kilometre taşı olarak kabul edilir.

Müze binası, 17 Nisan 2018 tarihinde 49 yıllığına Millî Saraylar Başkanlığı'na tahsis edilmiş, kapsamlı bir restorasyonun ardından müzeye dönüştürülmüş ve 9 Nisan 2021 tarihinde ziyarete açılmıştır.

Yaklaşık 360 dönümlük geniş bir koruluk içinde yer alan müze, 117 tür ağaç ve egzotik bitkilerin bulunduğu göz ka-

maştırcı bahçesiyle aynı zamanda botanik bir müze niteliği de taşır. Abraham Paşa'ya ait köşkler, kuşaneler, havuzlar ve bir tiyatro binasının da bulunduğu bu arazi içinde, günümüze ulaşan ahır binası restore edilerek müzeye dönüştürülmüştür. 19. yüzyıl mimari özelliklerini taşıyan bu yapı, doğal taş malzemeyle inşa edilmiş U planlı bir binadır.

2000 m² kapalı teşhir alanına sahip müzede, Türk cam sanatının gelişim evreleri izlenebildiği gibi, Osmanlı sarayları için Avrupa'da üretilmiş eserler de sergilenmektedir. Cam sanatının seçkin örneklerinden toplam 1.480 parçadan oluşan koleksiyon, 12 tematik bölümde ziyaretçilere sunulmaktadır. Bu eserlerin 455'i, Topkapı Sarayı'nda âtil durumda bekleyen ve müzeye kazandırılan parçalardan oluşmaktadır.

Beykoz Cam ve Billur Müzesi, ziyaretçilere sanat atölyesi, çocuk atölyesi, sürelî sergi alanı ve kafe gibi çeşitli olanaklar sunmaktadır. Ayrıca cam sanatı ve sanat tarihi alanlarında 1.034 yayını içeren bir kütüphaneye sahiptir.

Müze, haftanın bir günü (Pazartesi) ziyarete kapalıdır; diğer günlerde 09.00–17.00 saatleri arasında açıktır. Ziyarete kapalı günler, resmî tatiller ve dinî bayramlara göre değişebilir. Müze kart geçerli olmayıp, biletler müze girişinden temin edilir.

Kaynakça:

<https://www.millisaraylar.gov.tr/Lokasyon/12/Beykoz-Cam-ve-Billur-Muzesi>

https://tr.wikipedia.org/wiki/Beykoz_Cam_ve_Billur_Muzesi

<https://www.gzt.com/arkitekt/osmanli-cam-sanatının-izinde-beykoz-cam-ve-billur-muzesi-3792184>

https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Beykoz_Glass_and_Crystal_Museum

BİLİM VE TEKNOLOJİ

BİLİM ve TEKNOLOJİYE DAİR TÜM DÜNYADAN BÜLTENİMİZE YANSIYANLAR

Tahsin Yıldırım

ABD / MIT Üniversitesi, beyin hastalıklarını ameliyatsız tedavi edecek yepyeni bir teknoloji üretti. "Circulatronics" adlı konseptte, vücuda enjekte edilen nano ölçekli elektronik devreler, beyne ulaştığında birleşerek depresyon, Parkinson, Alzheimer, beyin tümörleri, kronik ağrı gibi hastalıkları tedavi edebiliyor.

Ay'ın "karanlık" yüzüne ilk aracı Çin Uzay Ajansı indirmişti. Bu görevler kapsamında toplanan örneklerde karbonlu kondrit bulundu. Bunun anlamı, dış sistemlerden gelen ve su taşıyan göktaşlarının Güneş Sistemi'nin iç bölgelerine kadar ulaşabiliyor olması. Bunun Dünya'daki yaşamı da başlatan ilk yapıtaşı olduğu düşünülüyor.

Prof. Dr. Alper Kaymaz'ın yönetimindeki İtalya / Politecnico di Milano Üniversitesi'nden bir grup, internet erişiminde kullanılan standart fiber-optik kablolar üzerinden gerçek zamanlı sismik takip yapabilen "Foresight" adlı bir çözüm geliştirmiş. Geleneksel yöntemlerden yüzde 90 daha hızlı ve yüzde 50 daha düşük maliyetli çözümün kullanım alanı afet bölgelerinde acil müdahale ekiplerine erken uyarı sağlamak.

Avustralyalı mühendislik girişimi "Crest Robotics", "Earthbuilt Technology" şirketiyle ortaklaşa "Charlotte" adlı bir robot geliştirdi. Örümcek benzeri robotun uzmanlık alanı "inşaat". Vaadiyse tek başına 100 işçinin kapasitesini sunarak, 24 saatte 200 metrekarelik ev inşasını tamamlamak.

ABD / Florida Üniversitesi, elektrik yerine ışık kullanarak hesaplama yapabilen yeni bir çip platformu geliştirdi. Bu sayede özellikle YZ uygulamaları 100 kat daha verimli ve çok daha az enerji tüketerek çalışabilecek.

ABD / Massachusetts Üniversitesi (MIT değil) beynimizdeki nöronlarla aynı boyut, enerji tüketimi, sinyal gücü ve kimyasal tepkilere sahip bir "yapay nöron" geliştirdi. Bir bakteriden elde edilen iletkin protein ile üretilen nöron, ilk etapta giyilebilir biyosensörlerde; ileri seviyede ise hasarlı beyin devrelerini onarmakta ve gelişmiş beyin-bilgisayar arayüzlerinde rol oynayacak.

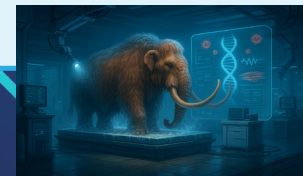
Alman Kanser Araştırma Merkezi, geliştirdiği "Delphi-2M" adlı yapay zeka modeliyle binden fazla hastalığın riskini onlarca yıl önceden tahmin edebiliyor. Sistemin eğitimi için 400 binden fazla (anonim) kişinin hastalık ve sağlık kayıtları üzerinde, "token" olarak tanımlanan hastalık kodları eşleştirilmiş.

İlaç şirketi Eli Lilly, her gün tek doz olarak ağızdan alınan ve vücut ağırlığının beşte birini kaybetmenizi sağlayan "orforglipron" adlı yeni bir ilaç tanıttı. Bu seviyedeki kilo kaybına (klinik deneylerde) 72 haftalık kullanım sonucu ulaşılmış.

2010 yılında Rusya'nın Sibirya bölgesinde donmuş halde bulunan 40 bin yıllık yünlü mamut bedeninin dokuları üzerinde yürütülen çalışmada dünyanın en eski RNA dizilimi gerçekleştirildi. Bu sayede hayvanın ölüm sırasında hangi kaslarının kasıldığı, hangi hücrelerin stres sinyali verdiği; hatta hangi tür virüslere maruz kaldığı dahi belirlendi. Bu teknik ile tüm soyu tükenmiş canlıların kalıntılarından benzer bulgulara ulaşılabilecek.

Kaynakça: <https://bulten.msersdark.com>

BİLİYOR MUSUNUZ ?

LEXİQAMUS NEDİR?

El yazması Osmanlıca metin okuyanların sık sık başına gelir.

Kelime ya çok karışık yazılmıştır, ya mürekkep dağılmıştır, ya kağıdın o kısmı katlanmış, veyahut yırtılma, yırtılma gibi maddi bir hasar vardır.

Pek çok faktör bir kelimenin okunamamasına neden olabilir.

Şimdiye kadar bu sorunun çözümü ile ilgili bir çalışmaya rastlanılmadığı için LexiQamus projesi hayata geçirildi.

Mevcut lûgatlar, tahmin edilebileceği üzere sadece kelimelerin sondaki harflerinin okunamadığı durumlarda yardımcı olabiliyorlar. Ancak baştan bir iki harf okunamıyorsa, yahut ortalarda birden fazla harfe karşılık gelme ihtimali olan şekiller varsa, kelimenin ne olduğunu tahmin etme noktasında işlevsiz kalıyorlar.

LexiQamus işte tam bu noktada devreye giriyor. Özel bir yazılım vasıtasıyla, kelimenin değişik kısımlarına girilen harfleri ve okunamayan kısımları esas alıp, bu şartları sağlayan sonuçların listesini size veriyor. Normal şartlar altında devâsâ lûgatları tarayarak günlerce aransa da bulunamayacak kelimeler bir çırpıda bulunabiliyor.

Sonuçlar üç ayrı sekmede listeleniyor. İlk sekmede, arama ifadesiyle birebir eşleşen sonuçlar gösteriliyor. İkinci sekmede, bir yahut birden fazla kelimesi arama ifadesiyle eşleşen kelime öbekleri sıralanıyor. Son sekmede ise, herhangi bir kısmı aranan ifade ile eşleşen sonuçlar listeleniyor.

Sonuçları bu şekilde üç sekmede verilmesinin ana sebebi, araştırmacılar aradıkları ifade ile birebir eşleşen bir sonuç bulamadıkları takdirde, onlara en yakın muhtemel sonuçları gösterebilmek. Öte yandan, kelimenin başında ya da sonunda görülemeyen ve bir yahut daha fazla harf olduğu da kestirelemeyen durumlar olabiliyor. İşte bu tür yanlış varsayımların olumsuz sonuçlarından sakınmak için, hesaba katılmayan ihtimaller göz önüne alınarak, Kelime ve Kısmen sekmelerinde, alternatif sonuçlar araştırmacıya sunuluyor.

Erişim ; <https://www.lexiqamus.com/tr>

FATİH
SULTAN
MEHMET
VAKIF ÜNİVERSİTESİ

KÜTÜPHANE ve
DOKÜMANTASYON
DİREKTÖRLÜĞÜ

kutuphane.fsm.edu.tr | library@fsm.edu.tr

[fsmvu_kutuphane](https://twitter.com/fsmvu_kutuphane)

[Fsmvulibrary](https://www.facebook.com/Fsmvulibrary)

[fsmvukutuphane](https://www.instagram.com/fsmvukutuphane)